No. 16. Anul I.

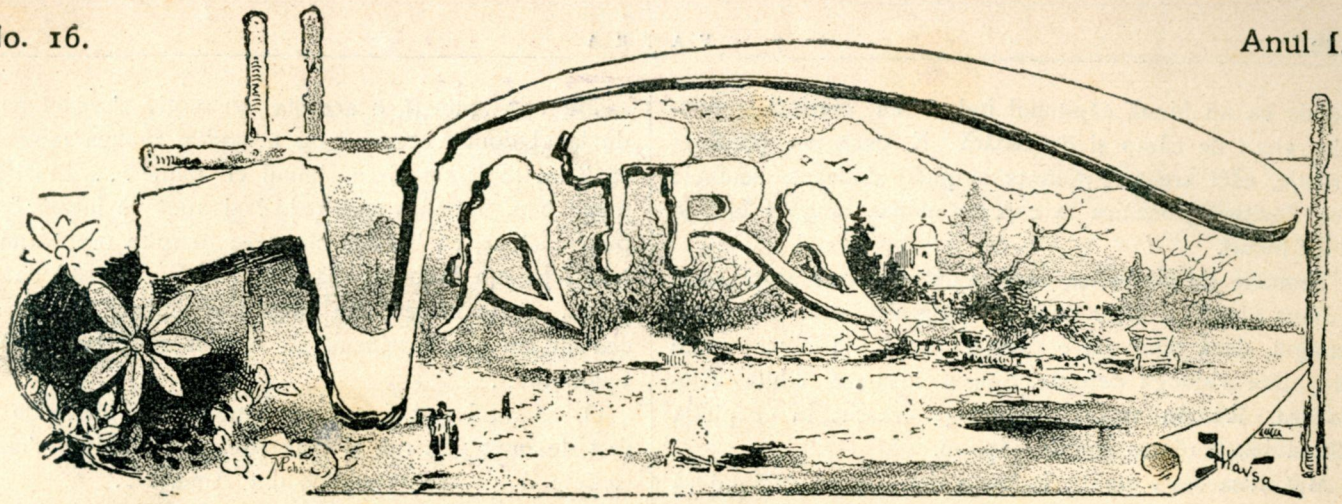

FOAIE ILUSTRATĂ PENTRU FAMILIE

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ

„SORBONA“

TIPURĬ BUCUREŞTENE

II

Prin cafenelele mahalalelor din Bucureştĭ maĭ în partea dinspre «*Apele minerale*», puteţĭ întâlni un bătrân nalt, bine făcut, îmbrăcat iarna şi vara într'o redingotă neagră-verde, cu pantalonĭ de dril de coloarea ciocolateĭ şi pe cap c'un chipiŭ albastru.

Toată cochetăria bătrânuluĭ stă în ghetele cârpite în două-deci de locurĭ, însă atât de bine lustruite, că poţĭ să-ţĭ răsucesţĭ musteaţa într'însele. Bătrânul nostru poartă musteţĭ şi cioc à la Napoleon al III-lea. Persoana descrisă este căpitanul în retragere Ghiţă Alexandru, cunoscut maĭ mult sub numele *Alexandru Makedon.*

ŞCOALA MILITARĂ DIN BUCUREŞTI

Ghiţăe ste un tip de adevărat *landsknecht* şi soldat, gata de răsboiŭ pentru drepturile tuturor pretendenţilor la tron precum şi pentru libertatea naţiunilor asuprite.

Ursita îl menise pentru răsboiŭ şi omucidere. Tare şi

voinic ca un bivol, căpitanul îndura cu ușurință greutățile vieții de câmp și de tabără. E curagios până la prostie, căcĭ are treĭ gloanțe în piciorul drept, semnele uneĭ loviturĭ groaznice la cap, ĭar mâna stângă frântă în douĕ locurĭ.

Semnele de pe pielea căpitanuluĭ de sigur arată că el a ținut piept cu niște dușmanĭ puternici, și un asemenea curagiŭ, dacă omul nu e tocmaĭ prost, de sigur poate să-l ajute s'ajungă departe. Spuseĭ însă .că Ghiță Alexandru, Român neaoș născut și crescut în capitala Românieĭ, a rĕmas simplu căpitan.

Maĭ avea ceva omul : la toate darurile cu carĭ natura îl înzestrase, se adăuga încă unul — darul beție, care i-a jucat în viață niște farse foarte neplăcute și l-aŭ făcut se părăsească încă din tinerețe armata română.

In timpul de față își agonisește pânea dilnică, arătând prin cafenele tăria măselelor sale, spărgênd cu dinții simburĭ de măsline și ridicând, tot cu dinții, mesele cafenelelor.

Bătrânul între altele slăbiciunĭ maĭ are încă una: credea că nu se află pe lume vr'o ființă de *«sex gingaș, dar tradător și slab!»* (așa numește el femeile) care, vĕdêndu-l numaĭ odată, să nu se înamorezeze de dînsul. El neagă bravura, curagiul, meritul sĕŭ de militar numaĭ ca se povestească cele întîmplate luĭ și suferite în viață de la *sexul trădator.*

— Da, spunea el odată, povestind despre Maximilian saŭ Don-Carlos, dacă n'ar fi existat *sex trădator* pe lumea asta, Ghiță ajungea acu general însemnat, cu o avere frumoasă, cu glorie, și stimat de toată lumea. Când m'am bătut cu Garebaldi contra Nemților, și el era căpitan și eŭ eram căpitan..... el ajunge general, și eŭ..... tot căpitan voĭ muri..... da, fraților, vedețĭ rănile astea (căpitanul își sufleca pantalonul drept și arăta treĭ rane adincĭ) ele nu sunt făcute de gloanțele inamicilor, ci de bărbațiĭ femeilor, cărora Alexandru Makedon avu nenorocirea se le placă..... Priviți capul meŭ, poate scoțiți că tidva asta e atinsă de vr'un obuz? Vorbă să fie! nicĭ odată Makedon n'a fost rănit în bătae! Capul 'mi l'a spart un miserabil de Spaniol c'un drug de fer, pe când sluga d-voastră avu imprudența să scoată capul pe fereastră afară..... ca să vadă dacă soarele s'a ascuns în norĭ.

Eram în casa acestuĭ miserabil, se înțelege nu poftit de el, dar în urmă tot poftit de dumnea-eĭ, de dona Clara.

Înțelegețĭ acum lașitate spaniolă? Dumneata scoțĭ capul ca să vedĭ ce e pe cer, și dumnealuĭ..... panc!.... cu drugul peste ceafă! Spunețĭ, frumos e asta? De atuncĭ am ideea mea despre Spaniolĭ.... și încă dic că sunt nobilĭ: Aș! maĭ rĕĭ de cât Turciĭ!..... Priviți și mâna mea, pipăiți bine .... să n'aveți grijă că e nodoroasă și frântă în douĕ locurĭ... De sigur credețĭ că e frântă de vr'o lovitură de sabie? Vĕ înșelațĭ, cocoșeiĭ meĭ; mână 'mĭ-am frânt-o căděnd din al doilea etagiŭ în Argentina.... la Buenos-Aires; Fuseĭ aruncat de pe fereastră de un mișel de brazilian, care pretindea să'ĭ iaŭ pe soră-sa de nevastă, căcĭ, vedețĭ, mĕ rog, domnișoara dicea, că moare, dacă nu se face madam Makedon!

Mĕ rog, spunețĭ, e aceasta un motiv s'aruncĭ pe om de la al doilea etagiŭ? nu e vorba, zvonea miserabilul că 'ĭ-am răpit surori-seĭ bunul eĭ nume . . . Brazilian și nume bun, dracul a maĭ audit!? și apoĭ vĕ întreb: presupunem chiar, că 'i l'am răpit; se permite oare atuncĭ, să înhațĭ pe om în brațe, să-ĭ facĭ vînt . . și să-l daĭ de-a dura... și de unde? Din etagiul al doilea? Nu, de atuncea 'mĭ-am dis: Brazilieniĭ nu sunt maĭ de treabă de cât Spanioliĭ! . .

O, să nu fi fost femeĭ pe lumea asta, Makedon ar fi fost de mult general, și cine știe, poate chiar vr'un președinte al vre-uneĭ republice din America...

Toate povestirile căpitanuluĭ maĭ în tot-d'auna se întrerup cu întrebarea vre-unuĭ cunoscut și admirator: domnule căpitan, ridicĭ?

— Cum nu, puiule! se poate, tocmaĭ Makedon să n'o ridice? și bătrânul se scoală, apucă masa cu dinții și o ridică în sus aplaudat de întreagă cafeneaua.

* * *

S'aude ceasul bătênd. Unul din patru inșĭ, ce șed pe o bancă din grădina Sf. Gheorghe numĕră: patru... cincĭ... șease... Haĭ, băețĭ, sunt șease, timp de plecare, s'adresează el către ceĭ treĭ.

— «Am audit, îĭ rĕspunde Makedon posomorît, maĭ stăm .. lume e puțină pe la cafanele, pe toți îĭ duce dracul pe la Ferestrĕŭ, Florească, și maĭ știŭ eŭ unde... degeaba nu mĕ ostenesc... Nu pricep ce se face cu măselele mele, încep a mĕ durea, par'că cine-va bate într'înse'e cuie... Am visat, — urmează el după vr'o câte-va clipe de tăcere — am visat, par'că cine-va îmĭ vîra degetul în gură și vorbea: mușcă, Makedoane, dacă aĭ cu ce... eŭ, par'că mĕ superaĭ, daŭ să mușc, când colo, ce se vedĭ? îmĭ cad de odată treĭ dinți... m'am trezit, dar nu pot uita visul.

— Aŭ să-'ți-ĭ scoată, căpitane, spuse unul din treĭ, cu mustețile și barba rasă; rĕŭ vis... eŭ înainte de a fi dat afară de la teatru național, am visat tocmaĭ în ajun, că mâncam la «*Mihalache*» purcel fript și, hop, de odată rĕmâĭ cu dinții înfipți în carne și nu-ĭ pot scoate... trag, rup, daŭ în dreapta, daŭ în stânga ca să-mĭ descleștez dinții... ași! nicĭ c'un preț... maĭ trag odată sdravăn, și reușesc în sfîrșit se scot bucata din gură, dar tocmaĭ treĭ dinți eraŭ rĕmași în bucată.. vĕ place? A doua di se întîmplă beneficiul luĭ Moscu, făcurăm seara un chef țapăn, se vede că bĕusem ceva maĭ mult și nu știŭ cum se întîmplă că mĕ provocă Ionescu, Dumnezeŭ să'l erte că e mort; eŭ nicĭ una nicĭ douĕ... mĕ rîdic și, pliosc!..., M'am trezit la secție și a doua di primesc de la comitetul teatral un bilețel: «în urma etc. etc. D-nu Cristescu Apolon este rugat să se considere ca și eșit din asociațiune...» Vedețĭ ce politicoșĭ! Ca să mĕ consider eŭ singur ca și ieșit, căcĭ eĭ nu mĕ consideră. Stupidiĭ! Dar vedĭ, căpitane, visul cu treĭ dinți în purcel.. ce însemna.. mĕ pricepĭ?

—«Traiască *Sorbona!* urlă de odată individul din dreapta luĭ Makedon.

— Maĭ încet pan Șabelsky, se întoarse cătră dînsul căpitanul, dumneata strigĭ, parcă aĭ fi după un prânz bun... ar putea să te creadă lumea,.. pe când știŭ positiv că n'ai în stomac de cât salată de pătlagele roșiĭ și apă minerală de la Văcărești.

—«Nu face nimica, pane căpitan... adĭ mâncăm patlagele, mâne vom prânzi la Capșa.. să capět eŭ numaĭ lucrarea de la Titu... pane căpitan, nu'ți maĭ permit să maĭ ridicĭ mese.. saŭ, dacă nu capět lucrarea, ne vom duce să zugrăvim biserica de la... cum se numește, pane pictor, moșia D-luĭ primar? să îndreptă inginerul cătră personagiul din stânga luĭ Makedon.

Pictorul își netezi pěrul, musteața, barba, și în loc să-ĭ rěspundă polonezuluĭ îl întrebă liniștit.

—«Pan Șabelsky, vreĭ să ne facem hoĭnarĭ?

—«Eŭ, și hoĭnar? îmĭ pare rěŭ, pane pictor, de cine mě socotești d-ta pe mine?

—«Te socotesc de om cum se cade... alminterlea nu te primeam la *Sorbona*...

—«Eŭ pot să fiŭ unde pofteștĭ... dar un șleahticĭ nu își va murdări mânile cu un asemenea lucru mojicesc... să știĭ asta de la mine pane, pictor.

—«Bine, d-le inginer, adăogă artistul dramatic. La noĭ la teatru, când eram și eŭ actor, ușierul era un conte polonez.,. 'ĭ-am uitat numele... mi se pare Ciarboriisky.

—«Minți! de o sută de orĭ minți! Nicĭ odată un nobil polonez nu se va murdări cu funcția de ușier...

— Eĭ, dar dacă n'avea ce mânca?

— «Atuncĭ moare de foame!

— Zěŭ? dar d-ta de ce te-aĭ făcut portar la «Dacia» când n'aveaĭ ce mânca, acu treĭ anĭ... să fi murit de foame! Compromiți societatea noastră, compromiți *Sorbona*! In statutele acesteĭ nobile instituțiunĭ e spus lămurit: *toate ocupațiunile sunt bune pentru un moment!*

Spunênd aceste vorbe pictorul a scuipat de ciudă.

— «D-ta greșeștĭ, pane pictor,—eŭ n'am fost portar la Dacia... am fost comisioner, am fost un fel de *cicerone*, cum sunt ceĭ de la Roma, pentru a arăta călětorilor strěinĭ frumusețile Capitaleĭ... asta e ocupațiune artistică... pe care nu o poate fie-care ocupa... maĭ înțeles?

— «Dar noaptea ce păzeaĭ le poarta otelului?

— «Așteptam călětorĭ, pane pictor.

— «Dar șapcă cu galon de ce purtaĭ?

— «Nu se poate... greșeștĭ... era altul... poate că semăna cu mine!...

— «Spune, Căpitane, l'aĭ vědut cu șapcă? întrebă pictorul pe Makedon.

— «L'am vědut! a fost rěspunsul.

— «Mărturisește, d-le artist dramatic, pe când eraĭ la teatru la Dacia, ce mutră de portar se afla la otel?

— Mutra d-sale... a luĭ pan Șabelsky, actual inginer hotarnic, de meserie gravor și specialist în ale bancnotelor.

— Eĭ, vedĭ d-le inginer, nu e frumos din partea d-tale se minți tovarășilor... ce a fost a fost... dar ce va fi vom vedea.

— Mi s'a uscat gura! Spuse polonezul ca rěspuns.

— Și mie!

— Și mie.

— Nu e vorbă, are de ce, căcĭ astădĭ nimic n'a luat în gură de cât apă minerală de la Văcărești!

Spuind aceste vorbe Căpitanul se scoală, își netezește ciocul și purcede înainte, făcênd tovarășilor semn să-l urmeze.

* * *

Ceasul din cafeneaua «La gloria națională» a luĭ Șloim Silberman, numit adĭ Nță Argintaru, arată șeapte. O parte din mușterii la mesele de pe trotuar beaŭ ceaĭ. Căldura dileĭ încă nu s'a potolit; amatoriĭ acesteĭ nobile běuturĭ își șterg cu batistele fețele asudate, ceĭ ce n'aŭ batiste saŭ ceĭ maĭ democraticĭ, de-a-dreptul cu mânecele hainelor.

Inăutru, în cafenea, s'aude sgomotul ciocniturilor bilelor de biliard. Grupul Căpitanuluĭ intră în năuntru, s'aședă la o masă și porunci un ceaiŭ. De pe trotuar musafiriĭ părăsiră mesele lor și ocupară cele din năuntru.

— Da, începu căpitanul tare, ca să-l audă, îmĭ aduc aminte, par'că se întîmplă astă-dĭ. Eram în armata generaluluĭ Vallenstein, ne băteam contra Norduluĭ, noĭ, adică armata de la Sud, avea ca voluntar o mulțime de Negri, carĭ se înrolaseră împreună cu nevestele lor... și se vedeți...

— D-le Căpitan, s'audĭ de la o masă, slujba din armată trebuea să fi fost ușoară, dac'o puteaŭ îndeplini chiar și femeile?

— «O, ba din contra, era foarte grea.., — dar d-ta d-nul meŭ, nu trebue să uiți, că armata regeluĭ Dahomeeĭ e compusă numaĭ din femeĭ; 9999 de capete femeeștĭ... M'am bătut eŭ contra lor, eram străpuns c'o lance de o femee... era geloasă de alta, credea poate că-ĭ fac curte, când în loc să-ĭ taĭ capul 'ĭ-am tăiat numaĭ urechile... M'a străpuns nenorocita...

— D-le Căpitan ridicĭ? s'audĭ dintr'un alt colț.

— Se poate, tocmaĭ Makedon să nu ridice! Ridic, taico, priviți numaĭ.

Căpitanul se sculă de la masa luĭ, se apropie de cel ce îl întrebase dacă ridică.

— Loc, faceți loc, s'audea împrejurul luĭ Makedon.

Masa pe care Căpitanul o examina cu ochiĭ era de brad, dar mare pentru șease inșĭ.

Băiatul din ceainărie se pregătea să ridice de pe dînsa cele patru pahare și douě ceainice din carĭ běură niște măcelarĭ cunoscuțĭ Căpitanuluĭ și admiratorĭ aĭ talentuluĭ sěŭ.

— Nu trebue Iosef, porunci căpitanul, lasă bagajul ăsta pe masă; Makedon ridică masa cu tot ce se află pe dênsa.

Măcelariĭ se priviră unul pe altul, ca semn de surprindere și admirație.

— «Una, douě, treĭ! Căpitanul se pleacă, căscă gura și apucă cu dinții masa de un colț.

Cu douě picioare masa se desprinsese de la pămînt, dar în momentul ăsta căpitanul simți o durere te-

ibilă în dinții de dinainte El îngălbini, o sudoare rece îi trecu prin tot corpul, însă totuș făcu o încercare supraumană, se înțepeni bine pe picioare și ridică masa. Cercul curioșilor împrejurul luĭ aplaudă nebunește.—Bravo, căpitane, bravo, vivat, ura...a...a! Trăiască căpitanul Makedon... trăiască România... deșteaptă-te Române!... Ura...a...a!... Ar putea un Neamț să ridice cu gura coș-cogea masă? Da de unde! Neamțul crapă și n'o ridică! Sĕrmanul Român, el rîdică sĕracu!... Vivat!!!...

Sgomotul ajunsese la culme, Dar când el descleștă dinții, o pată roșie murdări scândura. Căpitanul duse mâna la gură, molfăi puțin cu buzele, întoarse limba împrejurul lor și scoase din gură doĭ dinți; scuipă apoĭ jos o gură de sânge, maĭ băgă degetele, apucă de un dinte de jos și îl scoase, arătându-l publiculuĭ.

O tăcere adîncă domnea acum împrejurul erouluĭ nostru.

— «Adio, de ridicat mese! spuse el trist, stergêndu-șĭ gura cu mâneca surtuculuĭ.

In present Makedon e desarmat! El scoase pălăria și o întinse spre măcelar:

— Ghiță, taică, ultimul franc, dă și tu pentru un biet bătrân, nenorocit, și fără dinți!...

Peste un sfert de ceas tovarășiĭ ieșaŭ din cafenea. — Eĭ ce dicĭ de vis? îl întrebă artistul dramatic.

Căpitanul numaĭ da din mâinĭ și pășea trist, ca unul care abia acum simte că el a pierdut de geaba o viață întreagă.

STEF. BASARABEANU. *)

*) Sub titlu de «*Sorbona*» am să daŭ o serie de schițe-novelete, al căror subiect va fi descrierea tipurilor oamenilor din Capitală, prigoniți de soartă și carĭ din cauza diferitelor împrejurărĭ n'aŭ avut norocul să stea la «*masa fericireĭ*» și să mănânce «*la prasnicul vieţeĭ*».

O mare parte din acești prigoniți de soartă se cunosc între dînșiĭ, eĭ însĕ nu formează vr'o soci tate secretă, dar se numesc unul pe altul «Sorboniștĭ», căcĭ în glumă, unul dintr'ênșiĭ, om foarte înteligent, numi înfrățierea lor «*Sorbona*».

Vara îĭ poțĭ întâlni pe la cafenele, prin Cișmigiŭ, pe la șosea, prin grădinile publice. Eĭ n'aŭ locuințe, n'aŭ mijloace de traĭu, dorm unde pot și mănâncă ce găsesc.

Iarna e maĭ greŭ. Pe o mare parte din *Sorboniștĭ* îĭ poțĭ întâlni pe la Asilul de noapte, unde fac politică și judecă întîmplările dileĭ. Mor în spitale, pe drumurĭ, prin șanturĭ, dar sunt marĭ filosofĭ și nu se plâng de nimic, esclamând numaĭ câte odată: «vanitas vanitorum.»

St. B.

MURGUȚ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Incet adie vîntul seriĭ în câmpul umed de sulfină,
Când, peste satul de sub coastă, a nopțiĭ haină se anină.
Și stelele ca ochĭ de aur rĕsar mereŭ, rĕsar și pier
Prin noriĭ subțireĭ și vineți ce 'nvăluesc întregul cer.

Cântând, străbat flăcăiĭ drumul, și mână caiĭ la pășiune.
Lângă portiță, fie-care iubiteĭ luĭ o vorbă 'ĭ spune
Și lung el îĭ vorbește multe și 'n ochiĭ eĭ se uită lung,—
Apoĭ pornesc în treapăt caiĭ, se 'ntrec în trap și iar s'ajung.

Bĕtrân și gârbov—după dênșiĭ—, pe ulițele prăfuite,
Murguț încearcă să 'ĭ ajungă...Și-ĭ sunt puterile sleite.
Doĭ pașĭ or treĭ d'abia maĭ face și se oprește blând, din trap.
Pe piept, atât de trist, îșĭ lasă bĕtrânul, dar frumosu-ĭ cap.

Culcat în fênul de pe luncă, privește bolta cenușie.
In ochiĭ, afundațĭ în craniŭ, ce se rĕsfrânge, cine știe?
I-o fi trecênd pe d'inainte poema tinereţeĭ luĭ?
O fi vĕdênd ca 'n vis, aievea, pe-al sĕŭ stăpân voinicul Gruĭ?

Căcĭ vrea să se ridice Murgu, dar...în zadar, putere n'are.
O! Unde's aniĭ de-altă-dată, când trăia colo, 'n Valea-Mare...
Ce murg! Ca el nu era altul, nicĭ maĭ frumos nicĭ maĭ voinic..
Și adĭ îl face bĕtrânețea atât de slab și-atât de mic!

Când șaua strălucia pe dênsul, ce mândru se uita înainte
Și ca un fulger croia drumul înspre pădure, jos, la Flinte
Și se opria drept în ogradă la Sanda, subt un vechiŭ stejar.
....Ce gârbov e...Și bĕtrânețea cât îl apasă de amar.

Când Gruĭ se pregătia să plece, în albul revĕrsat al dileĭ,
Murguț voios sălta la poartă ținut de mânele copileĭ
Și ea vorbea frumos cu dênsul și 'l mângâia și mult și blând.
Și când îl săruta pe coamă, el bietul o vedea plângênd.

El câte 'nțelegea atuncea....
Și peste lunca înflorită
Ducea pe Gruĭ în Valea-Mare,
Dar inima-ĭ era sdrobită....

Culcat, în fênul de pe luncă, privește bolta cenușie.
In ochiĭ, adînciți în craniŭ, ce se rĕsfrânge, cine știe?
I-o fi trecênd pe dinainte poema tinereţiĭ luĭ?
O fi vĕdênd în vis pe Sanda, și pe stăpânul sĕŭ pe Gruĭ.

DIMITRIE POREA.

„Vatra“.

Din munții noștri

Tip. „Gutenberg“, Bucurescĭ.

MARA

(Urmare)

CAP. XIV.

Rostul luĭ Bandi.

Sâmbetele după ameadă-dĭ, sĕrăcimea, orbeţĭ, ologĭ, bĕtrânĭ neputincioşĭ, copiĭ fără de căpĕtâiŭ, se adunaŭ venind unul câte unul la portiţa mânăstiriĭ şi aşteptaŭ certându-se între dênşiĭ până după vecernie, când Maica Econoama ieşea, ca'n faţa lumiĭ să le împartă milă, pâne, câte o bucată de carne, câte un săcuieţ de cartofĭ, de fasole orĭ de mălaiŭ, câte un braţ de lemne în timp de iarnă şi câţĭ-va creiţarĭ, toate adunate de maicile cerşitoare de prin piaţă, de prin oraş şi de prin împregiurime

Pentru-ca bine-cuvêntările miluiţilor să nu se reverse numaĭ asupra mânăstiriĭ, Maica Econoama lua cu dênsa tot-d'a-una pe câte-va dintre fetele cu purtărĭ maĭ bune, ca aceste să împartă darurile de milă, şi multe darurĭ a împărţit Persida, mult a fost bine-cuvêntată de sĕracĭĭ, al cărora glas străbate de a dreptul la cer.

Afară de aceasta mânăstirea avea sĕracĭĭ eĭ, unĭĭ, cărora li se dedea Joia şi Dumineca, ear alţiĭ, care căpĕtaŭ în toate dilele prândul în mânăstire. Intre aceştĭ din urmă era şi Reghina cu copilul eĭ Bandi.

Când a venit în mânăstire, Persida a găsit-o pe Reghina stând cu copilul eĭ, atuncĭ băiat de vre-o patru anĭ, la uşa bucătărieĭ. Anĭ de dile de-a rêndul le-a dat mâncarea şi nicĭ o dată n'a putut să se uite la ea, fără ca să tremure cuprinsă de frică.

Maicile o ştiaŭ pe Reghina, care fusese servitoare la Radna, femee voinică, frumoasă şi în toată firea. Când a născut însĕ pe Bandi, ea a rĕmas paralisată de o mână şi de un picior, strîmbă de gură şi cam smintită, încât abia te maĭ puteaĭ înţelege cu dênsa. De geaba aĭ fi întrebat-o, cine e tatăl luĭ Bandi, căcĭ dicea tot-d'a-una că nu ştie, şi totu-şĭ îşĭ iubea copilul atât de mult, încât îl ţinea, chiar şi băiat de şapte anĭ, în braţe şi nu voia nicĭ o dată să mănânce maĭ 'nainte de a se fi săturat el. «Eŭ mănânc ce rĕmâne!»—dicea dênsa.

Câte odată, aşa din senin, o apuca ce-va de rĕmânea ca'nţepenită, cu ochiĭ sticliţĭ şi vorbia într'aiurea. Atuncĭ spunea, cum a fugit şi a rĕtăcit dile şi nopţĭ prin pădurea de la Cladova şi cum n'a maĭ voit să moară, când şi-a vĕdut copilul voinic şi frumuşel.

Şi în adevĕr Bandi era băiat voinic şi destul de frumos la chip, dar fricos, liniştit şi atât de tăcut, încât rar ieşea vorbă din gura luĭ. N'ar fi fost chip ca cine-va să-l depărteze de la mumă-sa; şedea lipit de dênsa orĭ o ţinea de poale, când ea se ducea pe chinuite unde-va.

Bandi era băiat de vre-o opt anĭ, când Dumnedeŭ s'a îndurat de a chemat la sine pe muma luĭ. De aicĭ înainte el se ţinea ca un cătel după Maica Aegidia, care peste cât-va timp l'a dat ucenic la un cismar.

Deprins a se alipi de cine-va, Bandi n'a putut să rĕmâie la stăpân şi a fugit, dar nu s'a maĭ întors la mânăstire, ci a rĕmas aşa rĕsleţ, trăind din mila oamenilor şi adăpostindu-se adĭ icĭ, mâne colo. Când vedea vre-o călugăriţă şi maĭ ales pe Maica Aegidia, el fugea cuprins de frică şi se ascundea. Ast-fel la mânăstire 'i s'a perdut încetul cu încetul urma şi nimenĭ nu se maĭ gândea la el.

Abia acum, în sĕptĕmâna patimilor, întorcêndu-se de la Lipova, Persida l'a zărit stând cu undiţa pe ţĕrmurul Murĕşuluĭ, din jos de pod.

Trecuseră vre-o treĭ anĭ de când nu l'a maĭ vĕdut, şi băiatul crescuse în timpul acesta peste vêrsta luĭ, dar tot îl recunoscu după prima ochire şi îĭ trecu par'că un fel de săgeată prin inimă. Vedea pe Reghina slabă, numaĭ pele şi oase, cu faţa galfĕdă, cu gura strîmbă, cu ochiĭ sticliţĭ — şi iar o vedea rĕtăcind singură, desnădăjduită, cu moartea în suflet prin pădurea de la Cladova. Iĭ venea să fugă şi să nu se maĭ uite înapoĭ, îĭ era însĕ milă de sĕrmanul Bandi şi ar fi dorit să afle, ce s'a făcut el de când nu l'a maĭ vĕdut.

Bandi, vĕdênd că se uită maĭ întins la el, s'a speriat ca făcĕtorul de rele, care se vede faţă în faţă cu urmăritoriĭ luĭ, apoĭ, recunoscênd-o, îşĭ adună undiţa gata de a o lua la fugă.

Ea-ĭ făcu semn să vie la dênsa, şi el se apropiă umilit, fricos şi supus ca un câne chemat de stăpânul sĕŭ.

«Bine, Bandi,—îĭ dise ea,—dar tu ce facĭ?»

«Prind peşte»,—rĕspunse el.

«Dar unde aĭ umblat de atâta timp?»

«Pe aicĭ, pe la Lipova şi pe la Radna».

«Dar din ce aĭ trăit?»

«Din ce am căpĕtat.»

«Nu vreĭ tu să viĭ cu mine, la mama?» îl întrebă ea înduioşată.

Era în faţa eĭ, în ochiĭ eĭ şi maĭ ales în glasul eĭ atâta dragoste, încât faţa băiatuluĭ se lumină.

El dete din cap, era însĕ atât de mişcat, încât nu putu să-ĭ rĕspundă şi marĭ stropĭ de lacrĕmĭ se iviră în ochiĭ luĭ şi se strecurară peste obrajiĭ luĭ bătuţĭ de soare şi de vênt.

«Nu plânge, Bandi, —îĭ dise ea; — de ce plângĭ, că n'am să-ţĭ fac nicĭ un rĕŭ??

«Dar, — rĕspunse el, — aĭ cunoscut pe mama şi aĭ fost atât de bună cu ea.

Persida se cutremură.

Mergênd apoĭ spre casă, ea se încredinţă, că băiatul,

rămas singur de capul luĭ, se deschisese. Vorbareț nu era nicĭ acum, dar părea foarte cu minte și răspunsurile luĭ erau bine gândite, oare-cum bătrânești.

Viața luĭ sufletească era însă tot cea de maĭ 'nainte, și în curând Persida a ajuns să se căiască de a nu-l fi lăsat să-și prindă peștiĭ înainte. Iĭ era oare-cum frică de el. Alipirea către dânsa era la dânsul un fel de boală sufletească, și ea nu maĭ putea să scape de privirea luĭ, care mereŭ îĭ reamintea ochiĭ sticliți aĭ Reghineĭ.

Ducea, nu-ĭ vorba, coșurile Mareĭ în piață și, pe înserate, la aducea acasă, dar le făcea toate în grabă, se 'ntorcea în fuga mare și se uita, întors acasă, cu un fel de îngrijire la Persida, cași-când s'ar fi temut, că în lipsa luĭ i se va întâmpla ceva. Ast-fel dânsa nu maĭ putea să scape de ochiĭ luĭ.

Dumineca Tomiĭ, dimineața, când a dat ochĭ cu dânsa el era foarte neliniștit, iar după-ce dânsa s'a întors de la biserică, el gemea, par'că le-ar fi știind și simțind toate întocmaĭ ca dânsa.

Marți după ameadă-ți Mara s'a întors acasă înainte de vreme și cu fața oare-cum sperioasă.

Huběr, așa ziceaŭ toțĭ, s'a certat cu feciorul sĕŭ, care l'a rănit la cap și era să-l înjunghie cu un cuțit mare, dacă una dintre calfe n'ar fi sărit la timp, ca să-l scape.

N'o privia lucrul acesta, și totuși ea tremura cuprinsă de simțământul, că o mare nenorocire 'i s'a întâmplat, și a grăbit acasă, pentru ca nu cum va fiica eĭ să afle de la alțiĭ cele petrecute.

Persida o ascultă râzând cu ironie.

«Minciunĭ! — zise ea! — minciunĭ nerușinate! — strigă maĭ tare. — Nu e Huběrnațl în stare să facă lucrul acesta! — Să mor eŭ, dacă 'ĭ adevĕrat! — Nu crede!»

Nicĭ nu credea Persida, dar ce-va tot trebue să fi fost la mijloc, și începu și ea să tremure.

Ochiĭ eĭ se opriră asupra luĭ Bandi, care, auzind-o vorbind maĭ tare, se ivise în pragul caseĭ.

«Am să mĕ duc, — urmă ea cuprinsă de o pornire covîrșitoare, — și să aflu adevĕrul de la oamenĭ, care nu mint. Maica Aegidia trebue să știe!»

«Dar ce te privește pe tine!?» întimpină Mara cuprinsă de grijă.

Persida se opri în fața eĭ și se uită lung la ea.

«Dă-ți, te rog, seamă, — îĭ zise apoĭ, — ce-ar trebui să simtă el, dac'ar afla, că eŭ m'am certat cu d-ta și eram să sar cu cuțitul asupra d-tale. — Orĭ nu este adevĕrat, și atuncĭ trebue să-ți scot cât maĭ curând gândul acesta din cap, orĭ e adevĕrat, — urmă ea îngrozită, — și atuncĭ sunt și eŭ vinovată!»

«De ce să fiĭ tu vinovată!?» — strigă Mara ca scoasă din fire.

«Pentru-că nicĭ odată nu și-ar fi perdut rostul, dacă n'ar fi avut nenorocirea de a da cu ochiĭ de mine!»

Mara se crucĭ de treĭ orĭ una după alta.

«Sfîntă Marie Maică Preacurată, — strigă ea.—Ajută-ne, că eștĭ milostivă. — Nu maĭ sunt oare și alte femeĭ pe lume!? Dacă n'aĭ fi fost tu, ar fi fost alta. Dacă n'are minte, nu are! De ce nu și-aŭ ieșit și alțiĭ din fire!?»

«Pentru-că numaĭ pe el l'am adimenit!» îĭ răspunse Persida desnădăjduită și-și luă mantela, ca să plece însoțită de Bandi.

Mareĭ îĭ venea să 'i se pună în cale și să strige, că numaĭ peste trupul eĭ poate să iasă din casă. Dar de ce s'o oprească!?

«Haid! — zise, — lasă, c'o să-ți scoată Maica Econoama prostiile acestea din cap.»

Persida dete cu îndărătnicie din cap și plecă cu pas iute și apăsat.

Nu! nimenĭ nu putea să scoată din inima eĭ simțimântul, că a fost nenorocită pentru casa luĭ Huběr clipa, în care ea s'a născut.

Pe drum, spre pod, inima 'i se bătea din ce în ce maĭ tare. Din ce în ce tot maĭ mult o cuprindea simțământul, că acum, acum se hotărește viața eĭ, și iar îĭ era par'că se află la marginea uneĭ prăpăstiĭ și nu se maĭ poate ține, trebue neapărat să 'și iea avânt spre adîncime, — iar vedea în fața eĭ pe Burdea râzând în bătaie de joc.

Sosită pe cel-l'alt țărmure, în apropierea mânăstiriĭ, ea se întoarse spre Bandi, care alerga după dânsa. Plecase cu el de a casă, și totuși acum îĭ era ca și căzut din cer.

«Il cunoștĭ tu,—întrebă ea,—pe feciorul măcelaruluĭ Huber?»

«Pe Huběrnațl, care a bătut pe tatăl sĕŭ, fiind-că a fost rĕŭ cu mumă-sa?» —grăi el cu ochiĭ plinĭ de văpaie.

«De unde știĭ tu?» — întrebă dânsa cuprinsă de fiorĭ.

«Știŭ, — răspunse el. — Am vĕzut-o plângând și știe lumea. — Acum Huběrnațl s'a întors a casă și l'a bătut pe el.—E om rĕŭ Huber!»

Era par'că vorbește într'aiurea băiatul, și Persida nu maĭ cuteza să urmeze vorba cu el.

«Il cunoștĭ dar pe Nați?»—urmă ea schimbând vorba.

Bandi dete din cap.

«Poțĭ tu să te ducĭ, să-l cauțĭ, orĭ și unde ar fi, și să-ĭ spuĭ să mĕ aștepte adĭ, când mĕ întorc de la mânăstire, în dosul Sărărieĭ?»

Bandi dete din cap.

«Dar să nu spuĭ nimĕnuĭ nimic și să mĕ aștepțĭ și tu acolo».

Bandi dete din cap.

«Du-te, Bandi, și umblă iute!» — zise ea, apoĭ își urmă cu inima încleștată drumul spre mânăstire, iar Bandi porni zăpăcit ca omul grăbit, care nu știe în cotro să apuce.

Nicĭ nu era lucru ușor să-l găsească pe Nați.

Ieșind atuncĭ, după nenorocita ceartă cu tatăl-sĕŭ, din curte, Nați a stat și el zăpăcit.

Vĕzându-l, trecătoriĭ s'aŭ oprit din drum și lumea, doritoare de a afla ce s'a petrecut, a început să se adune în fața caseĭ. El nu maĭ putea să stea pe gândurĭ: trebuia să scape de privirile scrutătoare, și fără de a se maĭ gândi plecă spre casa luĭ Oancea, care fusese calfă la dânșiĭ pe când el era ucenic și ținea la el și la mumă-sa.

Acĭ a stat până pe 'nserate, când s'a dus la Griner,

ca să se împrumute cu câte-va sute de florinĭ și apoĭ să plece și să se ducă departe de lumea aceasta, în care nu maĭ avea ce să caute.

Puțin în urmă Oancea a plecat și el la Huběroaie.

Nu intra în mintea luĭ gândul, ca Nați să părăsească pe mumă-sa. De geaba îĭ spunea Nați, că el cu tatăl sĕŭ nu se maĭ poate împăca și că mare nenorocire s'ar întêmpla, dacă eĭ s'ar maĭ întêlni: Oancea ținea să-ĭ împace, orĭ s'o facă pe Huběroaie să-și părăsească bărbatul care atât de mult îĭ amărîse viața.

Și Nați avea dreptate.

Lovindu-se în căderea luĭ de masa tocileĭ, Huber se rănise rĕŭ la cap și zăcea în pat. Tocmaĭ grea nu era rana; bolnavul însĕ, rĕŭ cătrănit, era cuprins de ferbințelĭ și stăruia cu îndĕrătnicie, ca feciorul sĕŭ să fie fără de întêrdiere arestat și tras în judecată pentru-că a ridicat cuțitul, ca să-l omoare.

Huběroaie plângea și nu maĭ putea să vadă pe nimenĭ în ochiĭ eĭ. Iĭ venea să intre în pământ de rușine și era în gândul eĭ hotărîtă să vêndă casă și măcelărie și vie și pământurĭ și prunișturĭ, tot ceea ce-a agonisit, și să se ducă unde-va, unde nimenĭ n'o știe. Și iar stetea la îndoială, îĭ părea peste putință, ca Nați, copilul eĭ cel duios și atât de blând, să fi făcut ceea ce toțĭ spuneaŭ.

Oancea i-a venit dar ca trimis din cer. El știa adevĕratul adevĕr și inima eĭ de mamă simțea, că numaĭ așa, cum spune el, s'aŭ putut petrece lucrurile.

«Da!—dise ea cu fața înseninată,—Nați n'a putut să ridice cuțitul asupra tatăluĭ sĕŭ; el nu putea să nu arunce cuțitul, când a vĕdut, că tatăl sĕŭ se apropie. Minte bărbatul meŭ; minte calfa; minte ucenicul: du-te Oance, te rog, du-te și le spune, că aŭ mințit, ca lumea să știe adevĕrul!»

Ea era împăcată, ea-l ierta, ea îĭ dedea dreptate și-l plângea; când însĕ Oancea aduse vorba la împăcăciune, ea dete adînc mâhnită din cap.

«Nu, — dise ea, — o minune ar trebui să se întêmple, pentru-ca tatăl sĕŭ să-l poată ierta: s'ar învinovăți însu-și pe sine și asta nu-ĭ în stare să-o facă».

«Atuncĭ lasă-l în știrea Domnuluĭ,—grăĭ Oancea.—Destul te-a chinuit, și tot îțĭ este feciorul maĭ mult de cât el!»

Huběroaie se uită mirată la el.

Nu-ĭ venise nicĭ o dată gândul acesta, și îĭ părea peste putință, ca cine-va să-l aibă.

«Asta, — dise ea, — e o nebunie. — El este bărbatul meŭ!»

Vorbele aceste eraŭ grăite cu atâta lepădare de sine, cu atâta umilință creștinească, în cât Oancea rĕmase cuprins de sfială.

«Dacă Dumnedeŭ va voi sĕ mĕ mângâie, — urmă ea peste puțin, — îĭ va împăca și pe eĭ».

Știuse Nați, că așa aŭ să iasă lucrurile, ochiĭ 'i se umplură cu toate aceste de lacrĕmĭ, când Oancea îĭ spuse, că mumă-sa n'a fost în îndoială asupra luĭ.

Marți seara, când Persida stetea cu Bandi în capul poduluĭ, Nați ședea cu capul răzĕmat în pumnĭ și frământat de grele sbuciumărĭ sufletești în fața luĭ Oancea.

Luase cincĭ sute de florinĭ de la Griner și era hotărît, ca îndată după înserare să plece la Arad și de acolo la Viena.

Era hotărît și nu putea să plece.

Incercase în maĭ multe rênduri să scrie și nu era în stare să înșire dece vorbe. Atât îĭ păreaŭ de secĭ, atât de mincinoase vorbele puse pe hârtie, în cât a rupt în cele din urmă hârtia cuprins de gândul, că puțin îĭ pasă, dacă ea nu simte, că nu poate să fie adevĕrat ceea ce lumea spune.

«Oance! — grăi el în cele din urmă cu glasul înecat, — așĭ maĭ avea să te rog de ce-va, dar să nu spuĭ niminĕuĭ în lumea aceasta. — M'aĭ înțeles? Niminĕuĭ în lume!»

«Mĕ știĭ», rĕspunse Oancea; — ca și când aĭ spune unuĭ mort».

«Tu cunoștĭ pe fata Mareĭ?» — întrebă Nați.

«Cum să n'o cunosc!?» — rĕspunse Oancea mirat.

Audise, ce-ĭ drept, și el ce-va, dar era de mult de atuncĭ și o uitase.

«Aĭ vorbit vre-o dată cu ea?» — urmă Nați.

«Nicĭ odată!»

«Nu face nimic. — Te rog să cauți a te întâlni cu ea, ca din întêmplare, — maĭ înțeles? — ca din întêmplare, ca nicĭ ea, nicĭ alțiĭ să nu bănuiască, că eŭ te-am trimis, — și să-ĭ spuĭ, cum s'aŭ petrecut lucrurile».

Oancea știa, că Nați e hotărît să plece peste câte-va ceasurĭ; el însĕ nu credea, că va pleca, ba chibzuia fel de fel de chipurĭ de a'l opri. Ar fi putut dar să le lase de o cam dată toate încurcate, nu se putu însĕ stâpânĭ și fără de veste îĭ scăpară vorbele.

«De ce să-ĭ spun?»

«Nu maĭ întreba — de ce, — grăĭ Nați, — fiind-că nu pot să-ți spun și nicĭ tu n'aĭ fi în stare să mĕ înțelegĭ.— Eŭ nu pot să vorbesc cu ea, și 'mĭ-ar fi foarte greŭ, dacă și dênsa ar crede, c'am sărit cu cuțitul la tata».

Oancea nu m'aĭ dise nimic, deși numaĭ cu mare nevoie se putea stăpâni, și ast-fel rĕmaseră iar tăcuți, fiecare cu gândurile sale în odaia pe jumătate întunecată.

In vremea aceasta Bandi alerga știricind din băiat în băiat și dĕduse de urma căutată cu atâta neastêmpĕr.

«Care va să dică o să 'mĭ-o maĭ facĭ și asta?» — întrebă Nați în cele din urmă.

«S'ar putea să n'o fac!?» — rĕspunse Oancea, când capul luĭ Bandi se ivĭ în ușa crăpată și douĭ ochĭ căpruĭ se îndreptară țintă spre Nați.

Nați tresări cuprins de un fel de spaimă și se ridică în picioare.

Iĭ era, cum s'a uitat așa prin amurg, par'că vede ochiĭ tatăluĭ sĕŭ și fără de voie se dete un pas înapoĭ. Uitându-se apoĭ maĭ cu din adins la băiatul, de care nu-și maĭ aducea aminte, el făcŭ ear un pas înainte și întrebă:

«Ce e?»

«Să viĭ cu mine,» — rĕspunse băiatul.

«Unde?»

Buni prietini

Tip. „Gutenberg“, Bucurescĭ.

«Vino numaĭ, că veĭ vedé», — grăì ear băiatul.

Era de necreḑut, era peste putinţă, şi totuşĭ Naţl ştia, unde se duce, cine-l chiamă şi nu maĭ era 'n stare să-şĭ dea seamă despre ceea ce face, ci pornì, fără de a se maĭ uita la Oancea, după Bandi — ca dus să-şĭ ia osânda de moarte.

Şi mult a trebuit să stea cuprins de sbuciumărĭ sufleteştĭ în dosul Sărărieĭ, ştiind acum pe cine aşteaptă şi aşteptând în zadar.

Prea se petrecuseră repede lucrurile, şi Persida cea alt-fel atât de chibzuită n'avuse timp să-şĭ dea seamă despre ceea ce voieşte, să-şĭ croiască un plan şi să-şĭ adune puterile. Stăpânită numaĭ de gândul, că toate sunt minciunĭ şi că lucrurile trebue neapărat să se pună iar în calea cea bună, ea nu băga de seamă, că trecĕtoriĭ se uită îngrijaţĭ după dênsa, iar sora, care iĭ deschisese uşa, rĕmăsese cuprinsă de spaimă, când a dat cu ochiĭ de ea.

Maica Aegidia se afla singură în chilia eĭ.

«Ce e?—ce s'a întêmplat?» — strigă ea speriată de faţa Persideĭ şi de mişcările eĭ.

Persida se opri în faţa eĭ, înaltă, plină de putere, dar tremurând din ce în ce maĭ tare.

Nu ştia ce să-ĭ rĕspundă, cum să 'nceapă... Se dĕduse de gol, se uita în ochiĭ Maichiĭ Aegidieĭ — şi nu putea de cât să spună adevĕrul. Adese-orĭ a simţit acum în timpul din urmă, că-l iubeşte, nicĭ o-dată însĕ simţîmêntul acesta n'a cuprins'o cu putere atât de covîrşitoare ca acum, sub ochiĭ scrutătorĭ aĭ Maichiĭ Aegidieĭ.

Ea-şĭ acoperi faţa cu amêndouĕ mânile şi se lăsă în genunchĭ la picioarele Maiciĭ.

Maica Aegidia se plecă adînc înduioşată spre ea; de o dată însĕ tresări ca lovită de un junghiŭ, se îndreptă şi rĕmase rece şi cu faţa aspră.

«Ah! ce urîtă nenorocire,—grăi dênsa încet şi gemênd.— Care va să ḑică e adevĕrat!? — Tu, Persida, tu, fata mea, aĭ putut să te uiţĭ cu ochĭ doritorĭ la acel om despuiat de toată simţirea bună!»

«Nu-ĭ adevĕrat! — strigă Persida ridicând ochiĭ spre dênsa.—Nu se poate!— Şi dacă el a rîdicat mâna asupra tatăluĭ sĕŭ, mĕ omor cu ḑile, mĕ îngrop de vie. — Nu crede, Maică! — Sunt minciunĭ grăite de gurĭ pismătarețe şi rĕŭ voitoare!»

«Nu te înşela, fata mea, tu însă-ţĭ pe tine,—întîmpină călugăriţa.— Huber zace greŭ rănit la cap, şi el n'a putut să se rănească însu-şĭ pe sine.— Orĭ şi .cum s'ar fi petrecut lucrurile, chiar şi dac'ar fi minţit tatăl, e o grea pedeapsă de la Dumneḑeŭ, ca tatăl să-şĭ învinovăţească, fie chiar şi pe nedrept, feciorul, şi tu, copilă nevinovată, trebue să fugĭ şi să te depărtezĭ cu gândul de această familie atât de greŭ certată. Dumneḑeŭ cel a toate ştiutor nu pedepseşte fără de vină, şi greŭ afară din cale trebue să fie pĕcatul, pe care trebue să-l spăsească eĭ: nu te face şi tu părtaşe la această spăşire apropiindu-te cu inima şi cu gândul de aceia, pe care Dumneḑeŭ i-a depărtat de la sine. Inchide-ţĭ ochiĭ, ca să nu-ĭ veḑĭ, depărtează-ţĭ gândul, stăpâneşte-ţĭ inima!»

Persida rĕmase timp îndelungat nemişcată şi cu ochiĭ ţintă la fereastra, din care prima dată în viaţa eĭ îl vĕḑuse.

«Nu pot şi nu pot!—grăi dênsa în cele din urmă, încet şi ca aiurind prin vis. — E un blestem pe capul meŭ şi 'mĭ-e adese-orĭ ca şi-când chiar maĭ nainte de a mĕ fi născut aşĭ fi fost osândită să sufĕr împreună cu dênsul. Maică! urmă apoĭ ridicându-se în picioare şi înşirând vorbele cu vioiciune.— Mi-e, când îmĭ daŭ seamă, nesuferit acel om pătimaş şi pornit mereŭ spre viaţă fără de frĕŭ şi ştiŭ, că nu putem să ne apropiem fără-ca să ne isbim unul de altul. Indată însĕ ce-l ştiu suferind, mĕ simt dusă de o putere covîrşitoare spre dênsul. —Ce să fac, Maică!?— Cum să scap de ispitire!?.»

«Du-te, fata mea, — rĕspunse Maica înduioşată, — închide-te, când te cuprind asemenea porniri, în biserică, îngenunchiază la icoana Maiciĭ Preacurate, ridică-te cu inima şi cu gândul spre Dumneḑeŭ, roagă-te şi mereŭ te roagă, căcĭ nimic nu poate covîrşi puterea rugăciuniĭ pornite din inimă curată! Altă scăpare nu aĭ!»

Persida încetul cu încetul se potoli, şi o linişte senină se revărsă în cele din urmă peste faţa eĭ.

«Sĕrmana mea mamă!—grăì dênsa în cele din urmă — Mult s'a temut dênsa — şi atât de adese-orĭ mĕ cuprinde simţĕmêntul, că repoasul sufletesc numaĭ aicĭ, între zidurile acestea, aşĭ puté să-l găsesc.»

Maica Aegidia făcù un pas spre dênsa şi, cu ochiĭ muiaţĭ în lacrĕmĭ, iĭ apucă cu amêndouĕ mânile capul şi o sărută pe frunte.

«Aceasta să fie,—ḑise dênsa, — cel din urmă al tĕŭ gând de scăpare, şi atuncĭ, când nu-ţĭ va maĭ rĕmâné nimic, să-ţĭ aducĭ aminte, că sfînta noastră biserică primeşte în sînul eĭ pe toţĭ ceĭ ce caută mângâiere şi adăpost».

Persida iĭ sărută în maĭ multe rênduri mâna, apoĭ se depărtă cu pas uşor şi astîmpĕrat.

Se înserase, când ea începuse a trece podul, o seară liniştită şi călduroasă. Apa Murĕşuluĭ, liniştită şi ea, se revărsa oare cum pe furişate şi numaĭ pe la pontoane pleoşcăia abia simţit. Din când în când se arunca pe icĭ pe colo câte o mreană peste luciul eĭ şi cădea iar plişcăind în valurĭ. Liliecĭĭ ieşiţĭ de la Sărărie fluturaŭ mereŭ pe deasupra poduluĭ, iar dincolo, peste Murĕş, cânta o priveghetoare.

Bandi nu se vedea nicăerĭ.

Persida se oprì neliniştită.

Nu maĭ încăpea îndoială, că băiatul a găsiţ pe Naţl şi că amêndoĭ o aşteaptă în dosul Sărărieĭ.

Ea rĕsuflă o dată din greŭ: iĭ era par'ca o'neacă ce-va şi nu maĭ găseşte aer.

«Nu se poate!—şopti ea.—N'aşĭ fi vrednică de lumina ḑileĭ, dacă l'aşĭ părăsi şi eŭ, când toţĭ îl nedreptăţesc... Ce face el în desnădăjduirea luĭ!?—Da! are maica Aegidia dreptate, — maĭ bine ar fi pentru mine să fug de el,—dar nu m'aşĭ erta, — urmă ea luându-şĭ avênt, — nicĭ odată nu m'aşĭ erta şi viaţa întreagă 'mĭ-ar fi o necurmată mustrare.»

Ca dusă apoĭ de o putere tainică, ea se 'ntoarse și o luă cu pași marĭ, hotărîțĭ și iute călcațĭ spre Sărărie.

Nați, care aștepta chinuit de îndoelĭ, tresări, când o zări din depărtare, apoĭ rămase ca înfipt în pământ, iară Bandi făcu înviorat câțĭ-va pașĭ arătând spre ea.

«Ce e, Ignatius?—grăi dênsa.—Ce s'a întêmplat? Cum a căḑut o atât de groaznică nenorocire pe capul tĕŭ?»

Era în acel Ignatius, pe care nu-l maĭ auḑise de la nimenĭ, în tonul, cu care vorbise ea, în întreaga eĭ fire atâta căldură, atâta inimă deschisă, o atât de curată iubire, încât el rămase cuprins de uimire și uitându-se la ea ca la o ivire maĭ presus de fire.

«Tu nu aĭ ridicat cuțitul asupra tatăluĭ tĕŭ!» urmă ea.

«Nu!—rĕspunse el ușurat. — Il aveam din întêmplare în mână și l'am aruncat, când el s'a apropiat de mine.»

«Cum, atuncĭ, s'a rănit el?» – urmă ea.

«Nu știŭ,—rĕspunse el strîmtorat.—A voit să mĕ pălmuiască și eŭ l'am depărtat de la mine. Se vede, că s'a împedecat de tocila, care se afla în dosul luĭ, și s'a lovit cu capul de peatră!»

Persida 'șĭ acoperi fața cu mânile și tot vedea par'că în fața eĭ sângele țîșnit.

«Ah! ce nenorocire! — strigă ea îngrozită.—Cuprinsă apoĭ de o pornire neînțeleasă, ea făcu un pas spre el ca și când ar voi să-ĭ scoată ochiĭ cu ghiarele.

«Nemernicule! — șopti cu patimă. — Ce ar fi fost adecă, dacă te-ar fi pălmuit. Obrazul tĕŭ n'ar fi fost el oare maĭ curat, dacă, fie chiar și pe nedrept, aĭ fi suferit cu fiiască răbdare palmele? Trebuia să-ĭ fi ḑis ceva ca să-l scoțĭ din răbdare, și pĕcatul de-a fi scos din răbdare pe părintele tĕŭ e destul de mare, ca să fie rĕsplătit cu palme».

«Am făcut rĕŭ,—rĕspunse el tare și fără de șovăire,—și mĕ căiesc».

Persida era învinsă și muiată. Era cu totul altul omul pe care-l vedea în fața eĭ, blând, duios, purtat de cele maĭ bune porniri.

«Câtă durere mie și ție și sĕrmaneĭ tale mume și câtă mulțumire diavolească oamenilor rĕĭ din fire dintr'o singură clipă de nechibzuință,—urmă ea înduioșată.—Tu te ducĭ să-ĭ cerĭ ertare, să i-o cerĭ mereŭ până ce nu ți-o dă...»

«Știŭ, că în zadar mĕ voĭ umili,—grăi dênsul întristat —dar din iubire către mama și către tine am s'o fac și asta!»

«Are să se moaie,—ḑise dênsa înviorată.—Maica Aegedia și Părintele Pleban îl vor îndupleca, după ce vor fi încredințațĭ, că eștĭ năpăstuit!»

El se uită lung la ea, maĭ întâiŭ cu un fel de mirare, apoĭ cu milă și rîḑând în cele din urmă cu amărăcĭune.

«Sĕrac de sufletul tĕŭ! — grăi el încet: — Curat și pornit spre bine, el vede lumea sub cer senin; eŭ însĕ, turburat din mine însu-mĭ, nu maĭ pot vedé în viață de cât furtunĭ și sbucĭumărĭ. — Nu te amăgi însa-ți pe tine, — urmă el maĭ tare, — și nu mĕ ispiti pe mine. Se poate, că tatăl-meŭ se va muia orĭ va face, pentru ochiĭ lumiĭ, cași-când s'ar fi muiat. Eŭ mĕ 'ndoiesc dar cu putință este. Mie însĕ tot nu 'mĭ-ar fi dată pacea, căcĭ sunt certat însu-mĭ cu mine, și 'n toată clipa ar trebui să mĕ tem, că-mĭ voĭ perde iar sărita — și grozavă nenorocire mi se poate întêmpla. — E înspăimêntător gândul, cĭ nu poțĭ să trăieștĭ în pace cu părintele teŭ, dar mĕ stăpânește gândul acesta și mi-e adese-orĭ par'că nu maĭ sunt în toată firea. Un demon nevĕḑut mĕ urmărește și 'mĭ reamintește mereŭ suferințele, pe care muma mea și eŭ le-am avut și le vom maĭ avé pe urma luĭ: mĕ înspăimênt, când mĕ gândesc la el, tremur, când îl vĕd și-mĭ vine să fug cu ochiĭ închișĭ, când ajung a fi singur cu dênsul. Asta e o boală fără de leac, un blestem greŭ pe capul meŭ: nu-mĭ maĭ sta în cale; lasă-mĕ să mĕ duc gonit de soarta mea și fugĭ de mine și nu te maĭ uita în 'napoĭ și 'nchide ochiĭ, ca să nu mĕ maĭ veḑĭ, și alungă-mĕ din gândul tĕŭ. — Tu eștĭ prea bună pentru mine, — strigă el desnădăjduit, — și sufletul tĕŭ cel curat se spurcă însu-șĭ pe sine prin gândul de mine! — Fugĭ!»

Uitându-se cu ochĭ marĭ și înduioșațĭ la dênsul, Persida prindea una câte una vorbele de pe buzele luĭ, și cu cât maĭ mare era desnădăjduirea luĭ, cu atât maĭ senină se făcea fața eĭ.

«Nu! — grăi dênsa în cele din urmă cu liniștită hotărîre. — N'am să mĕ înspăimênt, n'am să fug, n'am să te părăsesc, — ḑise, și-ĭ apucă mâna și se alipi de el și-șĭ trecu gingaș brațul peste gâtul luĭ. — Ah! — urmă apoĭ ca dusă 'n altă lume, — ce adimenitor e gândul, că am, să te scot din întunerecul, în care aĭ căḑut, să-ți luminez viața, să te vĕḑ..... iarăși voios ca odinioară. — Am eŭ, eŭ am să te scot, să te luminez, să te vĕḑ. — Uite-te la mine și rîde, cum aĭ rîs atuncĭ, când ne-am întâlnit pe pod. — Ignatius! — uite-te! — adause privind cu nebiruită stăruință în ochiĭ luĭ.

El se uità rîḑând, cu ochĭ scăldațĭ în lacrĕmĭ, în ochiĭ, eĭ plinĭ de văpaie.

Plecându-se apoĭ puțin, el atinse încet și sfios cu buzele têmpla eĭ, o sărută și o depărtă încet de la dênsul aruncând o căutătură de ochĭ la Bandi, care se uita cu mirare la dênșiĭ.

Persida tresărì ca deșteptată din somn.

«Mâne, — tot aicĭ, tot pe timpul acesta, — ḑise ea,— apoĭ se depărtă cu pas grăbit, făcându-ĭ băiatuluĭ semn să vie cu dênsa.

(Va urma) I. Slavicĭ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Vatra“.

Fericire pierdută

Evlavie

Tip. „Gutenberg", Joseph Göbl.

CĂNTEC FUNEBRU

Alaltă-erĭ noapte, simțind cum se curmă
Și vĭața și dorul din sufletu-ĭ trist,
'Nainte să treacă-'n a morților turmă,
'Și-a dat, intr'un gemĕt, suflarea din urmă,
Cu mâna pe cruce, cu ochiĭ la Christ.

Drept candelă, ars-a la cap luminare,
O pleoapă de alta ușor 'ĭ-aŭ lipit;
'I-aŭ pus haine negre, pantofĭ în picioare,
Iar brațele-'ntoarse de-a morțiĭ-'ncordare
Rĕmas-aŭ ca frânte pe pieptu-'nlemnit.

Și-acum, în odaia cernită și plină
De florĭ, peste care în grabă toțĭ calc,
Din dreptul ferestreĭ, o slabă lumină,
Vĕrsându-se-n astă lugubră grădină,
Arată sicriul pe-un larg catafalc

Ca ceara de galben, uscat, țeapăn, rece,
In leagănul morțiĭ cadavrul stă-'ntins;
O umbră de zîmbet de-asupra luĭ trece,
Părînd de pe fața-ĭ că 'ncearcă să 'nnece
Stigmatul durerilĭ rĕmas neatins.

Un gârbov călugăr alăturĭ veghează;
Pe mort să nu'l scoale, nicĭ rugĭ n'a maĭ spus.
Făcliile-aprinse încet se scurtează
Și ceara, în picurĭ curgînd, lăcrămează, —
Iar fumul din casă, urcându-se 'n-sus

Ca sforĭ deșirate din magicĭ mosoare
Cu-un capĕt în sfeșnic și altu-'n tavan,
Intinde o pânză de pale ușoare,
Aci vrînd să urce aci să coboare,
Mișcate de-un deget de vînt diafan.

E sgomot în casă. Afară la poartă,
Stă carul funebru; drumețiĭ s'aŭ strins;
Pe când la biserică 'n turlă se ceartă
O voce de clopot cu-o alta maĭ spartă,
De-aĭ crede că-'ncepe al morților plâns.

Mulțimea s'adună la ceasu 'ngropărilĭ,
Și, jalnică, trece, d'abia murmurând,
Spre rudele-ascunse sub vĕlu-'ntristărilĭ —
In prag pretutîndenĭ, pe treptele scărilĭ
Se face-o mișcare... apoĭ, rînd la rînd

Se-înșirue lumea, — și preotul cântă,
Când pus-a pe umerĭ bogat patrahir,
Cu ochiĭ pe carte la pagina frântă,
Ținînd intr'o mână cădelnița sfintă,
Și gândul la groapa din cel cimitir.

«Alăturĭ de patul pe care-odihnește,
«Creștinĭ care plângețĭ, genunchiĭ plecațĭ!..
«Isuse Christoase, la robu-țĭ privește
«Și sufletu-'n Cerurĭ curat 'i-l primește...
«Creștinĭ care plângețĭ, pe Domnul rugațĭ!.. »

La ultima-ĭ vorbă cum tremură strana,
Al coruluĭ vaet rĕspunde «amin», —
Maĭ trist ca'ntr'o noapte când palidă-'ĭ luna
Și-auți cucuvaia bocindu-se 'ntruna
Pe-o casă pustie din satul vecin.

Mănunchĭ de richită muiat în aiasme
Stropește pereții, o cruce făcînd;
Miroase-a tămâie; vedĭ slute fantasme
Și riurĭ de lacrămĭ, și crincene spasme
Ce lasă durerea prin trupurĭ trecînd.

«Alăturĭ de patul pe care-odihnește,
«Creștinĭ care plângețĭ, genunchiĭ plecațĭ!..
«Isuse Christoase, la robu-țĭ privește
«Și sufletu-'n Cerurĭ curat 'i-l primește...
«Creștinĭ care plângețĭ, pe Domnul rugațĭ!...»

Al coruluĭ vaet «amin» iar rĕspunde,
In vreme ce geme un clopot lovit.
Fiorul tristețeĭ pe toțĭ 'ĭ pătrunde
Și frica-ĭ înghiață, căcĭ nu știŭ de unde
Aud gura morțiĭ strigând «a murit!...»

Iar dacă sfîrșită e slujba, s'adună
Pe mort să-l sărute, și leneșĭ îndrug
Cuvinte-n neștire... când țipĕt rĕsună...
Bĕtrâna luĭ mamă, aproape nebună,
Leșină și cade pe-un colț de coștiug...

«Alăturĭ de patul pe care-odihnește,
«Creștinĭ care plângețĭ, genunchiĭ plecațĭ!...
«Isuse Christoase, la robu-țĭ privește
«Și sufletu-'n Cerurĭ curat 'i-l primește...
«Creștinĭ care plângețĭ, pe Domnul rugațĭ!...»

HARALAMB C. LECCA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SFÎRȘITUL LUMEI

DE

CAMILLE FLAMMARION

Văḑuĭ apoĭ un cer noŭ și un pămînt noŭ; căcĭ primul cer și primul pămînt se sfîrșiseră.
Apocalypsul, XXI, I.

CAPITOLUL I

Amenințarea cerească

Impingue aeternam timnent saecula noctem.
Virgiliu.—Georgica I, 468.

Incântătoarea punte de marmură care unește strada Rennes cu strada Louvre și care, mărginită de statuele savanților și ale filosofilor celebri, formează o alee monumentală conducênd la noul portic al Institutuluĭ, era cu totul plină de lume. O mulțime agitată se 'nvîrtea, maĭ mult de cât mergea, de-alungul cheurilor, scoborându-se de prin toate stradele și grăbindu-se să meargă către porticul plin de mult cu un val de lume sgomotoasă. Nicĭ odată, înainte de constituirea Statelor-Unite ale Europeĭ, în epoca barbară în care puterea conducea dreptul, în care militarismul domnea asupra omenirii și în care imfamia rĕsboiuluĭ sfâșiea marea prostie omenească, nicĭ odată, în marile mișcărĭ revoluționare saŭ în ḑilele de friguri carĭ arătaŭ declarațiunile de rĕsboĭ, nicĭ o dată camera representanților poporuluĭ și piața Concordia nu presentaseră un asemenea spectacol. Nu maĭ eraŭ grupe de fanaticĭ adunate împreḑurul unuĭ drapel, mergênd la vre-o oare-care cucerire a armateĭ, urmate de bande de curioșĭ și de copiĭ «ducêndu-se să vaḑă ce se va petrece»; era populația întreagă, neliniștită, agitată, înspăimêntată, fără distincție formată din toate clasele societățiĭ, atârnând de hotărîrea unuĭ oracol, așteptând cu nerăbdare resultatul calcululuĭ pe care un astronom celebru trebuea să-l expue în acea ḑi, Lunĭ, la treĭ ore, la ședința Academieĭ de științe. In mijlocul transformăriĭ politice și sociale a oamenilor și a lucrurilor, institutul Franțeĭ era însĕ în picioare, ținênd în Europa victoria științelor, a literelor și a artelor. Centrul civilisațiuneĭ se schimbase totuși, și focarul progresuluĭ strălucea atuncĭ în America de Nord, pe marginile laculuĭ Michigan.

Suntem în secolul al 25-lea.

Acest noŭ palat al institutuluĭ, care ridica în aer terasele și turnurile sale, fusese zidit la sfîrșitul secoluluĭ al XX-lea pe ruinele lăsate de marea revoluțiune socială a anarhiștilor internaționalĭ carĭ, la 1950, aruncaseră în aer o parte a mareĭ metropole franceze, ca o supapă de-asupra unuĭ crater.

In ajun, Duminecă, tot Parisul, rĕspândit pe bulevarde și pe piețele publice, ar fi putut să fie vĕḑut din nacela unuĭ balon, mergênd încet, ne-interesându-se de nimic pe lume. Veseliĭ aeronauți nu maĭ străbăteaŭ aerul cu vioiciunea lor obicinuită. Aeroplanele, aviatoarele, peștiĭ aerianĭ, pasĕrile mecanice, elicopterele electrice, mașinele sburătoare, mergeaŭ maĭ încet, se opriseră aproape. Garele aeronautice spânḑurate în vêrful turnurilor și edificiilor eraŭ goale și părăsite. Viața omenească părea întreruptă în mersul sĕŭ. Neliniștea era zugrăvită pe toate fețele. Necunoscuțiĭ 'șĭ vorbeaŭ, și mereŭ aceeașĭ chestiune eșea de pe buzele palide și tremurătoare: «E decĭ adevĕrat!...» Cea maĭ înspăimântătoare epidemie n'ar fi îngrozit ast-fel inimile ca predicerea astronomică atât de universal comentată; ea ar fi făcut maĭ puține victime, căcĭ mortalitatea începuse să crească dintr'o causă necunoscută. In orĭ-ce moment, fie-care se simțea străbătut de o tremurătură de frică electrică.

Uniĭ, voind să pară maĭ energicĭ, spuneaŭ câte o dată o notă de îndoială și de speranță: «Poate că se înșeală», saŭ maĭ bine: «Va trece alăturĭ», saŭ încă: «nu va fi nimic, o să ne fie frica de geaba», saŭ alte aparente remediurĭ de acest fel.

Dar așteptarea, nesiguranța e adesea maĭ înspăimêntătoare de cât însășĭ întêmplarea. O lovitură ne isbește o dată și ne omoară saŭ ne face să leșinăm maĭ mult saŭ maĭ puțin.

Ne deșteptăm în urmă, ne reluăm obiceiurile, și continuăm să trăim. Aci, era necunoscutul, apropierea unuĭ eveniment de neînlăturat, misterios, extra-pămîntesc și înspăimântător. Trebuea să moară, de sigur; dar cum? Isbire, distrugere, căldură incendiară, arderea globuluĭ, înveninarea atmosfereĭ, înăbușirea plămânilor..., ce tortură aștepta pe oamenĭ? Amenințare maĭ înspăimântătoare de cât însășĭ moartea! Sufletul nostru nu poate să sufere de cât până la o anumită margine. Să ne temem fără încetare, să ne întrebăm în fie-care seară ce ne așteaptă a doua ḑi, va să ḑică a suferi o mie de morțĭ! Și frica! Frica, da, care îngheață sângele în artere și care distruge cu desăvêrșire sufletele, frica, spectru nevisibil, preocupa toate gândirile, tremurătoare și nesigure.

De o lună, toate transacțiunile comerciale se opriseră în drum; de 15 ḑile, comitetul administratorilor (care înlocuia camera și senatul de altă dată) ișĭ întrerupsese ședințele, visurile incoerente ale spirituluĭ ajungênd la punctul culminant. De opt ḑile, bursa era închisă la Paris, la Londra, la New-York, la Chicago, la Melbourne, la Liberty, la Péking. Pentru ce să se ocupe de afacerĭ, de politica interioară și exterioară, de chestiunĭ de budget saŭ de reforme, dacă lumea are să se sfîrșească? Ah! politica! 'Șĭ aduceaŭ oare aminte că aŭ făcut vre-o dată? Sacul era plin până în gât. Tribunalele nu maĭ aveaŭ nicĭ o causă, nimenĭ nu maĭ omora, pentru că toțĭ așteptaŭ sfîrșitul lumiĭ. Omenirea nu se maĭ interesa de nimic; inima sa bătea cu grăbire, ca și cum ar fi fost aproape să se oprească. Nu se vedea pretutindenĭ de cât mutre descuragiate, figurĭ searbede, prăpădite din causa nesomnuluĭ. Singură cochetăria femeească resista încă, dar abea, într'un mod superficial, searbĕd, efemer, fără grije de a doua ḑi.

De altminterĭ, situația era gravă, aproape de desperat, chiar în ochiĭ celor maĭ stoicĭ. Nicĭ odată în istoria omenirii, nicĭ o dată rasa luĭ Adam nu s'a găsit în fața unuĭ ast-fel de pericol. Amenințările ceruluĭ, pu-

neaŭ înaintea eĭ, fără cruţare, o chestiune de viaţă saŭ de moarte.

Cu aproape treĭ lunĭ înainte de ḑiua în care suntem, directorul observatoruluĭ din muntele Gaurisankar telegrafiase la principalele observatoriĭ ale globuluĭ, şi maĭ cu seamă la acela de la Paris, următoarea telegramă:

«O cometă telescopică a fost descoperită astă-noapte la 21h. ,16m. 42s. de ascensiune dreaptă şi la 4°,53 45' de declinare boreală. Mişcare foarte slabă. Cometa e verḑuie».

Nu trecea o lună fără ca cometele telescopice să nu fie descoperite şi anunţate la feluritele observatoriĭ, maĭ cu seamă de când astronomĭ harnicĭ fuseseră stabiliţĭ: în Asia, pe înălţimile Gaurisankaruluĭ, Dapsang şi Kintchindjinga; în America de Sud, pe Aconcagua, Illampon şi Chimborazo; în Africa, pe Kilima N'djaro şi în Europa pe Elbronz şi Muntele-Alb. Acest anunţ nu înspăimântase pe astronomĭ, obicinuiţĭ să primească ast-fel de anunţurĭ. Un mare numĕr de observatorĭ căutaseră cometa la posiţiunea arătată şi o urmărise cu multă grije. «Neu astronomische Nachrichten» publicase observaţiunile, şi un matematic german calculase o orbită provisorie, cu efemeridele mişcăriĭ.

Abea se publicaseră această orbită şi aceste efemeride, şi un savant japonez făcu o observaţie foarte curioasă. După calcule, cometa trebuie să se scoboare din înălţimile infinituluĭ către soare, şi să străbată planul elipticeĭ la 29 Iulie, printr'un punct puţin maĭ depărtat de acela unde trebuea să se găsească pămîntul la această epocă.

«Ar fi de cel maĭ mare interes, ḑicea el, să înmulţim obervaţiunile şi să reluăm calculul pentru ca să decidem la ce distanţă de planeta noastră va trece cometa şi dacă nu va isbi Pămîntul saŭ Luna.»

O tînĕră laureată de la Institut, candidată la direcţiunea observatoruluĭ, profitase de ocasiune şi se stabilise la biroul telefonic de la stabilimentul central pentru ca să se informeze de observaţiunile comunicate. In maĭ puţin de 10 ḑile, ea culesese maĭ mult de o sută şi, fără să piarḑă nicĭ un minut, ea sacrifică treĭ ḑile şi treĭ nopţĭ pentru ca să reînceapă calculul asupra întregeĭ serii de observaţiunĭ. Resultatul fusese că astronomul german făcuse o greşală în distanţa de la perihelie şi că conclusiunea trasă de astronomul japonez era neexactă în privinţa treceriĭ prin planul eclipticeĭ, care trecere era înaintată cu cincĭ saŭ şease ḑile; dar interesul problemeĭ devenea încă şi maĭ mare, căcĭ distanţa minimă a cometeĭ de pămînt era maĭ mică de cât cum creḑuse savantul japonez. Fără să se vorbească pentru un moment de posibilitatea uneĭ cĭocniri, se spera ca să se găsească, în marea turburare pe care astrul rătăcitor avea să o sufere din partea Pămîntuluĭ şi a Luneĭ, un mijloc noŭ de a determina cu o precisiune extra-ordinară masa Luneĭ şi a Pămîntuluĭ, şi poate chiar indicările preţioase asupra determinăriĭ densităţilor în interiorul globuluĭ nostru. Ast-fel tînĕra calculatoare îmbogăţea cunoştinţele precedente arătând cât e de important de a avea observaţiunĭ numeroase şi precise. In ajunul şedinţeĭ, ea explicase orbita în comitetul academic.

Totuşĭ, toate aceste observaţiunĭ ale cometeĭ eraŭ centralisate la observatoriul din Gaurisankar. Stabilit pe vêrful cel maĭ înalt din lume, la 8000 metri înălţime, în mijlocul vecinicelor zăpeḑĭ, pe carĭ procedeurile cele maĭ marĭ ale chimieĭ electrice le silise să se depărteze la maĭ mulţĭ chilometriĭ împreJurul sanctuaruluĭ, planând într'o regiune pură cu aer rarificat, visiunea naturală şi telescopică câştiga foarte mult. De aci se putea distinge cu ochiul liber cearcănele Luneĭ, sateliţiĭ luĭ Jupiter şi fasele luĭ Venus. Aproape de nouĕ saŭ ḑece generaţiunĭ, maĭ multe familiĭ de astronomĭ îşĭ transportaseră locuinţa pe muntele asiatic, obicĭnuindu-se cu rarefacţiunea atmosfereĭ încet şi gradat. Dar ştiinţa şi industria isbutiseră să slăbească puterea friguluĭ îmagazinând razele Soareluĭ, şi aclimatarea se făcuse gradat, după cum se făcuse în timpurile vechĭ la Quito şi la Bogola, unde încă din secolul al XVIII-lea saŭ al XIX-lea, puteaŭ trăi populaţiunĭ fericite, unde femeile puteaŭ dansa nopţĭ întregĭ fără să se osteneasca, şi unde ascensioniştiĭ Munteluĭ-Blanc din Europa de abea puteaŭ face câţĭ-va paşĭ. O mică colonie astronomică se instalase pe înălţimile Himalaeĭ şi 'şĭ făcuse oare-care renume prin lucrările şi descoperirile sale. Principalul instrument al lor era faimosul equatorial cu diametru de 100 metri, cu ajutorul căruia se putuse descifra în fine semnalele ieroglifice adresate de miĭ de anĭ Pămînţuluĭ de locuitoriĭ din Marte.

Pe când astronomiĭ europenĭ discutaŭ asupra orbiteĭ cometeĭ şi constataŭ că această orbită are să întâlnească planeta noastră, o nouă telegramă se trimisese de la observatorul himalaian:

«Cometa începe să devie visibilă cu ochiŭ liber. Tot verḑuie. Se 'ndreptează către Pămînt.»

Marea potrivire care se găsea în calculele astronomice, carĭ veneaŭ din Europa, America saŭ Asia, nu putea să maĭ pue la îndoială precisiunea lor. Gazetele anunţară publiculuĭ îngrozitoarea noutate, însoţind-o cu comentariĭ tragice şi cu intervievurĭ în carĭ faceaŭ pe savantĭ să ţie discursurĭ curioase. Fie-care se întrecea să îmbogăţească datele exacte privitoare la calcul, adăogând disertaţiunĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin închipuite. Dar, de mult timp, toate gazetele din lume, fără excepţie, deveniseră numaĭ nişte operaţiunĭ mercantile. Presa, care adusese atâtea serviciĭ gândireĭ omeneştĭ, libertăţiĭ şi progresuluĭ, era solda celor carĭ guvernaŭ şi a marilor capitaliştĭ, se nimicise din causa compromiterilor financiare. Orĭ-ce ḑiar era numaĭ un mijloc de comerţ. Gândirea fie-căruia ḑiarist era de a vinde cât se poate măĭ multe foĭ şi să 'şĭ umple coloanele cu anunţiurĭ deghizate. «Câştigul era singura lor gândire.»

Eĭ inventaŭ noutăţĭ false pe carĭ le desminţeaŭ a doua ḑi, sdruncinaŭ stabilitatea statuluĭ, mascaŭ adevĕrul, puneaŭ în gura savanţilor vorbe pe carĭ nu le spusese nicĭ odată, născoceaŭ bârfelĭ pentru a desonora bărbaţiĭ şi femeile, semĕnaŭ scandalurĭ, minţiaŭ fără ruşine, explicaŭ tainele hoţilor şi omoritorilor şi înmulţiaŭ crimele fără nicĭ un scrupul, puneaŭ în pericol pe cititoriĭ lor şi trădaŭ toate clasele sociale, numaĭ pentru ca să atragă curiositatea generală şi să vînḑă maĭ multe numere.

Totul nu era de cât afacerĭ şi reclame. Ştiinţele, artele, literatura, filosofia, studiile şi cântările, eraŭ cu totul lăsate la o parte. Un actor de mâna a doua, o actriţă, un tenor, o cântăreaţă de café-chantant, un şef de gimnasiŭ, un alergător, fie călare fie pe jos, un velocipedist pe apă devenea într'o ḑi maĭ celebru de cât cel maĭ mare savant saŭ cel maĭ îndemânatec inventator. Totul scăpa sub masca patriotică, care impunea puţin. Intr'un cuvînt, interesul personal al ḑiaruluĭ era maĭ presus de cât interesul general şi progresul real al cetăţenilor. Mult timp publicul fusese înşelat. Dar, în epoca în care suntem, el nu se maĭ încredea în nicĭ un articol din gazete, aşa că nu maĭ existaŭ ḑiare propriŭ ḑise, ci numaĭ foiţe de anunciurĭ şi de reclame. Prima noutate care se anunţase în toate ḑiarele că o cometă venind cu o iuţeală fórte mare are să întâlnească Pă-

„Vatra“

O caravană în Turcia

Tip. „Gutenberg“, Joseph Göbl.

mîntul la o dată fixată de maĭ nainte, — a doua noutate, că astrul rătăcitor ar putea să aducă cu el o catastrofă generală otrăvind atmosfera, — această îndoită predicere nu fusese citită de nimenĭ, saŭ fusese citită cu o mare necredinţă. Ea produsese atât efect ca şi anunţiul descopeririĭ fântâneĭ luĭ Jovence în pivniţele palatuluĭ de la Montmartre (pe ruinele de la Sacré-Coeur).

Literaţiĭ, poeţiĭ, artiştiĭ găsiră pretext în aceasta pentru ca să celebreze, în prosă, în versurĭ, în desenurĭ, în tablourĭ, călătoriile cometelor în mijlocul regiunilor cereştĭ. In acestea se vedea cometa trecênd pe dinaintea roiuluĭ de stele înspăimântate saŭ scoborându-se din înălţimea cerurilor, ameninţând Pămîntul adormit. Aceste simbolice personificărĭ întreţineaŭ curiositatea publică fără să mărească frica. Lumea începuse să se obicinuiască chiar cu ideea uneĭ ciocnirĭ fără să se teamă. Fluxul şi refluxul impresiunilor populare se schimbă ca barometrul.

De altminterĭ, nicĭ astronomiĭ nu se înspăimântaseră de această ciocnire, din punctul de vedere al consecinţelor sale asupra omenirii, şi cercetările astronomice speciale (singurele carĭ păstraseră oare-care autoritate) nu se ocupaseră de cât de calculele de verificat. Savanţiĭ trataseră problema prin mijloacele de carĭ dispun matematicele pure şi o consideraŭ ca pe un cas particular de mecanică cerească. Eĭ se mulţumiseră să răspundă că ciocnirea era posibilă, probabilă chiar, dar fără interes pentru public.

O nouă telegramă de la Mont-Hamilton, în California, uimi pe chimiştĭ şi pe fisiologiştĭ:

«Observările spectroscopice stabilesc că cometa e o masă deasă, compusă din maĭ multe gazurĭ, între carĭ oxid de carbon».

Afacerile se încurcaŭ. Ciocnirea cu Pămîntul devenise sigură. Dacă astronomiĭ nu se prea ocupaŭ cu această afacere, obicinuiţĭ să o considere ca nevătămătoare; dacă ceĭ maĭ bunĭ dintre eĭ goneaŭ pe nenumăraţiĭ oamenĭ carĭ veneaŭ să-ĭ supere fără încetare, declarându-le că această predicaţie nu interesa poporul şi că era un subiect astronomic care nu-ĭ privea, medicii începuseră să vorbească şi să discute cu vioiune asupra posibilităţiĭ de asfixiare saŭ de înveninare, aşa-că în câte-va ḑile chestiunea se schimbase cu totul. Din astronomică, ea devenise fisiologică, şi numele tuturor medicilor celebri strălueceaŭ pe prima pagină a ḑiarelor; portretele lor ocupaŭ locul ilustraţiilor, şi o rubrică specială anunţa aproape pretutindenĭ: «Consultaţiunĭ asupra cometei». Insă varietatea, antagonismul aprecierilor, făceaŭ pe mulţĭ să numească pe toţĭ medicii «şarlatanĭ lacomĭ de reclamă».

Totuşĭ, Directorul Observatoruluĭ din Paris, care avea grije de interesele ştiinţeĭ, se supără de un ast-fel de sgomot, în care adevărul astronomic fusese expus în în maĭ multe felurĭ. El era un bătrân venerabil, care îmbătrânise în studiul marilor probleme ale constituiriĭ universuluĭ. Vocea sa era ascultată de toţĭ, şi se hotărîse să trimită ḑiarelor un avis, declarând că toate părerile sunt nule până ce nu se vor ţine discuţiunĭ tehnice la Institut.

Am spus că observatorul din Paris, care era în fruntea mişcărilor ştiinţifice prin lucrările membrilor săĭ, ajunsese, pe de o parte prin transformarea metodelor de observaţiune, un sanctuariŭ de studiĭ teoretice, şi, pe de altă parte, un centru telefonic unde veneaŭ toate ştirile de la observatoarele cele marĭ aşedate departe de oraşe, pe înălţimile înzestrate cu o minunată transparenţă atmosferică. Intr'un cuvînt el era un asil de pace. Astronomiĭ 'şĭ consacraŭ viaţa întreagă pentru progresele ştiinţeĭ, se iubeaŭ uniĭ pe alţiĭ fără invidie, şi fie-care uita propriele sale merite şi se silea să scoată la iveală meritele colegilor săĭ. Directorul dădea bunul exemplu, şi când vorbea,—vorbea în numele tuturor.

El publică o disertaţiune tehnică şi vocea sa fu ascultată... un moment. Dar se părea că chestiunea astronomică era cu totul în afară de causă. Nimenĭ nu contesta şi nu discuta întâlnirea cometeĭ cu Pămîntul, de oare-ce aceasta era un fapt explicat prin calcule matematice. Principalul era să se ştie constituţia chimică a cometeĭ. Dacă ea trebuea să absoarbă oxigenul atmosferic, atuncĭ moartea prin asfixiare era sigură; dacă azotul însă trebuea să se combine cu gazele cometeĭ, moartea ar fi fost precedată de un delir mare şi de un fel de bucurie universală, surescitaţiunea tuturor simţurilor fiind consecinţa creşterii continue a oxigenuluĭ în respiraţia pulmonară. Dar analisa spectrală determină maĭ mult oxid de carbon în constituţia chimică a cometeĭ. Prin urmare trebuea să se ştie dacă acest gaz ar putea să învenineze întreaga populaţie a globuluĭ, oamenĭ şi animale, după cum afirma decanul facultăţiĭ de medicină.

Oxidul de carbon! Nu se maĭ vorbea de cât de el. Analisa spectrală nu putea să se fi înşelat. Metoadele sale eraŭ prea sigure, procedurile sale eraŭ prea precise. Toată lumea ştia că o mică amestecare a acestuĭ gaz în aerul respirat produce imediat moartea.

O nouă telegramă de la observatoriul de pe Gaurisankar întărise pe aceea de la Muntele-Hamilton, şi adăogase unele lucrurĭ maĭ îngrijitoare. Telegrama spunea următoarele:

«Pămîntul are să fie cu tótul înghiţit în corpul cometeĭ, care e de 30 de orĭ maĭ mare de cât întregul glob, şi care se măreşte pe fie-ce ḑi.»

De 30 de orĭ diametrul globuluĭ pămîntesc! Chiar dacă cometa ar trece decĭ între Pămînt şi Lună, ea le-ar atinge pe amândouĕ, pentru-că o punte formată din 30 de Pămînturĭ ar ajunge să unească lumea noastră cu Luna.

Şi apoĭ, în timpul celor treĭ lunĭ a căror istorie am resumat-o până acum, cometa se scoborîse din adîncimile cereştĭ şi putea fi vĕḑută cu ochiĭ liberĭ: ea putea să fie vĕḑută de pe Pămînt, şi, ca o ameninţare cerească, plutea acum, grozav de mare, înaintea armateĭ formată din stele. Ea se mărea pe fie-ce noapte. Era ca un fel de groază atîrnată d'asupra capetelor tuturor şi creştea încet, gradat, ca o sabie îngrozitoare. O ultimă încercare se făcuse, nu pentru ca să o întoarcă din cale, —părerea claseĭ utopiştilor carĭ nu se îndoiaŭ de nimic, şi carĭ îndrăsniseră să 'şĭ închipuiască că un groasnic vînt electric ar putea să fie produs de bateriĭ electrice puse în faţa cometeĭ—dar pentru-ca să se examineze din noŭ marea problemă, şi să se verifice sentinţele pronunţate, sperându-se că ciocnirea n'are să fie aşa de funestă precum ḑiceaŭ pesimiştiĭ. O discuţie generală trebuea să aibă loc la Institut Lunĭ, cu patru ḑile înainte de ḑiua fixată pentru întâlnirea cometeĭ cu Pămîntul, adecă Vinerĭ 13 Iulie.

Cel maĭ mare astronom al Franţeĭ, Directorul Observatoruluĭ din Paris, Decanul facultăţiĭ de medicină, fisiologist şi chimist, Preşedintele Societăţiĭ astronomice din Franţa, matematician, o femee, care se ilustrase prin maĭ multe descoperirĭ în ştiinţele fisice, trebuiaŭ să ia cuvîntul. Să mergem dar să asistăm la discuţiune sub vechea cupolă a secoluluĭ al XX.

Dar, maĭ înainte de a intra în cupolă, să examinăm împreună cometa, de care se ocupa toată lumea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CAPITOLUL II

Cometa

Vapores qui in caudis Cometarum oriuntur incidere possunt in atmospheras planetarum et ibi condensari et converti in aquam, et sales, et sulphura, et limum, et lutum, et lapides, et substantias alias terrestres migrare.

Newton, Principia, III, 671

Curioasa cometă se scoborîse 'ncet din adâncimile nesfîrșituluĭ. In loc să devie de-odată visibilă, lucru care a fost observat la maĭ multe comete marĭ. în timpul nopților noroase saŭ neluminate de Lună, plutitorul vapor rĕmăsese maĭ întâiŭ în spațiurile telescopice, și nu putea să fie vĕḑut de cât cu cele maĭ puternice equatoriale. Dar, peste puțin timp, începu să fie observată și de publicul instruit. Orĭ ce casă modernă avea o terasă superioară, destinată, de-altminterĭ, pentru îmbarcările aeriane. Nu era familie, care avênd oare-care stare, să n'aibă o lunetă la dispositiunea sa și o bibliotecă plină cu toate cărțile de știință. D'abea în secolul al XXV-lea, locuitoriĭ Pămîntuluĭ începuseră să se gândească la știință, care în secolele precedente nu era de cât în mâinele câtor-va oamenĭ.

Cometa începuse să fie observată de toată lumea, ca să ḑic așa, din momentul în care ea începu să fie vĕḑută cu instrumente maĭ puțin puternice. Lunetele puse pe piețele publice fusese cotropite de o mulțime de oamenĭ din clasa muncitorilor. Un mare numĕr de lucrătorĭ, totușĭ, aveaŭ lunete în casa lor, maĭ cu seamă în provincie, și dreptatea ca și adevĕrul mĕ silește să mărturisesc că cel dintâiŭ om, care a descoperit cometa în Franța, n'a fost nicĭ un om învĕțat, nicĭ un academican, ci o calfă de croitor din mahalaua Soissons, care 'șĭ cumpĕrase din economiele sale o mică lunetă, cu care studia în toate nopțile curiositățile ceruluĭ. Până în secolul al XXIV-lea aproape toțĭ locuitoriĭ Pămîntuluĭ trăiseră fără să știe unde sunt, fără să aibă curiositatea, chiar de a întreba; dar de o sută de anĭ aproape oameniĭ începuseră să privească universul și să judece.

Cometa venea din nesfîrșit, îndreptându-se drept către Pămînt și continuându'șĭ cursul apropiindu-se de Soare.

Toate cometele carĭ gravitează împrejurul Soareluĭ descriŭ orbite analoage, maĭ mult saŭ maĭ puțin în formă de elipsă. Ele sunt foarte numeroase. Din examinarea lor se vĕḑu că, întêlnirea cometeĭ cu pămîntul nu era nicĭ de cum imposibilă.

In fine cometa ajunsese la o ast-fel de distanță că putea fi vĕḑută de pe pămînt. Intr'o noapte luminată de Lună plină, cerul fiind foarte limpede, câțĭ-va oamenĭ cu vedere foarte bună o vĕḑură cu ochiul liber, nu departe de zenit, lângă calea lapteluĭ, la sudul steleĭ Omicron din Andromeda, avênd forma uneĭ coloane de fum, cu totul mică, de partea opusă a Soareluĭ, aspect pe care 'l avea chiar atuncĭ când fusese descoperită la telescop. Nimenĭ n'ar fi putut să creadă rolul funest pe care trebuia să 'l joace acest noŭ astru în istoria omenirii. Singur calculul arăta mergerea cometeĭ către pămînt.

Dar misteriosul astru înainta repede. A doua ḑi chiar jumătate din observatorĭ o puteaŭ vedea, și, a treia ḑi, numaĭ miopiĭ maĭ așteptaŭ. In maĭ puțin de o sĕptămână, toate privirile o recunoscuse. Pe toate piețele publice, în toate orașele, în toate satele, nu vedeaĭ de cât grupurĭ de oamenĭ căutând cometa saŭ arătându-o.

Ea se măria pe fie-ce ḑi. Incepuse să se observe la diferitele instrumente un nucleŭ distinct destul de luminos. Apoĭ coada 'i-se împărți încet în raze plecând de la acest nucleŭ și luă pe nesimțite forma unuĭ evantaliŭ. Oameniĭ începuseră să se îngrozească, când, după primul pătrar al luneĭ și în timpul luneĭ pline, cometa păru că rĕmâne pe loc și că pierde din strălucirea sa. Lumea începuse să creadă că se făcuse vre-o greșală în calcul, de oare-ce se obicinuise să vadă o cometă mereŭ crescênd. După lună plină însĕ barometrul scăḑu de-odată: o furtună sosea din oceanul Atlantic pe la nordul insulelor Britanice. Timp de 12 ḑile cerul fu acoperit cu norĭ în toată Europa.

Soarele străluci din noŭ în atmosfera care se limpedise, noriĭ se risipiră, azurul ceruluĭ se limpeḑi, și toată lumea aștepta apusul soareluĭ, de oare-ce maĭ mulți aeronauți, carĭ isbutiseră să se ridice dincolo de norĭ, mărturiseaŭ că cometa se desvoltase foarte mult. Telegramele trimese de pe munțiĭ Asieĭ și Americeĭ anunțaŭ pe de altă parte sosirea sa repede. Dar, lucru curios, când noaptea se ivi, când toate privirile se ridicară către cer, pentru ca să observe astrul rătăcitor, oameniĭ nu maĭ vĕḑură o cometă, o cometă clasică după cum eraŭ obicĭnuiți să vadă, ci o auroră boreală, un fel de evantaliŭ ceresc, cu șeapte ramurĭ carĭ aruncaŭ în spațiĭ șeapte raze verḑuĭ, părênd că es dintr'un focar ascuns dedesuptul orizontuluĭ.

Fără îndoială această auroră boreală era însășĭ cometa de oare-ce vechea cometă nu putea să fie vĕḑută pe cerul înstelat. Apariţiunea se deosebea, în adevĕr, de formele cometelor cunoscute, și forma eĭ era foarte curioasă și neașteptată. Dar formațiunile gazoase sunt atât de multiple că totul e posibil, și nu era prima cometă care să presinte un ast-fel de aspect. Analele astronomieĭ scrieaŭ de o cometă cu șease coade observată la 1774. Forma eĭ fusese desenată de astronomul Chéseaux, la Lausanne. Cometa de la 1861, cu coadă în formă de evantaliŭ, ne dă un alt exemplu de călĕtor ceresc, și se ḑice că la 30 Iunie acelaș an s'a făcut o mică întâlnire între coada cometeĭ și Pămînt, și că isbirea nu făcuse nicĭ o stricăciune.

Cometa 'șĭ urma calea, iar chestiunea principală, de când se știa că astrul mergea direct către Pămînt, era distanța la care ea se găsea în fie-care ḑi, saŭ iuțeala cu care mergea. Tînĕra laureată de la Institut, numită de curênd directoarea biroluluĭ de Calcule de la Observator, trimetea în fie-care ḑi o notă la Jurnalul oficial al Statelor-Unite din Europa.

O simplă relație matematică unește iuțeala cu care merge orĭ-ce cometă cu distanța sa de la Soare, și vice-versa, Cunoscênd pe cea dintâiŭ, se poate găsi foarte repede cea de a doua. In adevĕr iuțeala uneĭ comete este egală cu iuțeala uneĭ planete, înmulțită cu rădăcina pătrată a luĭ 2. Iuțeala uneĭ planete însĕ, la orĭ-ce distanță ar fi, este determinată de a 3-a lege a luĭ Kepler, în virtutea căreia radăcinele pătrate ale timpurilor sunt în raport direct cu cuburile distanțelor. Nimic nu e maĭ simplu, prin urmare.

Ast-fel, spre exemplu, Jupiter gravitează împrejurul Soareluĭ cu o iuțeală de 13000 metri pe secundă. O cometă, care s'ar găsi la aceeașĭ distanță ca și Jupiter, merge decĭ cu iuțeala de maĭ sus, înmulțită cu rădăcina pătrată a luĭ 2, adecă cu numĕrul 1,4161. Această iuțeală este decĭ egală cu 18380 metri pe secundă.

Planeta Marte se învârtește împrejurul Soareluĭ cu o iuțeală de 24000 metri pe secundă. La această distanță, iuțeala cometeĭ e egală cu 34000 metri pe secundă.

Iuțeala medie a Pămîntuluĭ e de 29460 metri pe secundă puțin maĭ înceată în Iunie, maĭ repede în Decembre. In apropierea Pămîntuluĭ, iuțeala cometeĭ e decĭ egală cu 41660 metri, fără să ținem seamă de acceleraţiunea pe care atracţiunea Pămîntuluĭ ar putea să 'ĭ-o dea.

„Vatra“

Cea d'întâie lecțiune
Să câștigĭ parale bune

In Criptă

Tip. „Gutenberg“, Joseph Göbl.

Iată lucrul pe care laureata de la Institut avu grije să 'l reamintească publiculuĭ, care nu prea știa teoria mișcărilor cerești.

Când amenințătorul astru ajunse în apropierea luĭ Marte, frica poporuluĭ începu să se mărească, de oare-ce acum știaŭ iuțeala eĭ: 34000 metri pe secundă, fac 2040 chilometri pe minut, saŭ 122.400 chilometriĭ pe oră!

Distanța de la Marte la Pămînt e de 76 milioane de chilometri, distanță care, de un astru cu o iuțeală egală cu 122.400 chilometri pe oră, ar fi fost străbătută în 621 de ore, saŭ 26 de ḑile. Dar, pe măsură ce ea se apropia de Soare, mergea din ce în ce maĭ repede, pentru că în vecinătatea Pămîntuluĭ iuțeala sa era egală cu 41660 metri pe secundă, așa că cu această creștere de iuțeală timpul străbaterii distanțeĭ de la Marte la Pămînt se reducea la 23 ḑile și șease ore.

Dar Pămîntul, în momentul întâlniriĭ, netrebuind să fie tocmaĭ în punctul unde orbita sa e străbătută de o linie care merge de la Soare la cometă, întâlnirea se întârḑia cu o săptămână, adecă trebuea să se facă la 13 Iulie, la 12 ore noaptea. Cred că nu trebue să maĭ adaog că toate preparațiunile obicinuite pentru «sărbătoarea națională» de la 14 Iulie fuseră uitate, cu acest prilej. Sărbătoare națională! Nimenĭ nu se maĭ gândea la ea. Nu trebuea oare ca 14 Iulie să arate doliul universal al oamenilor și al lucrurilor? De-alt-minterĭ, de cincĭ secole, aniversarea acesteĭ date memorabile era celebrată — cu întreruperĭ, ce e drept — de Francezĭ: chiar la Romanĭ, suveranul sărbătorilor «circenses» nu ținuse așa mult timp. Toțĭ ḑiceaŭ din toate părțile că 14 Iulie a trăit destul. Murise de 15 orĭ, dar nu trebuea să maĭ învieze.

In momentul acesta, de care vorbim, era Lunĭ 9 Iulie. De cincĭ ḑile cerul era cu totul limpede, și în toate nopțile cometa în formă de evantaliŭ plutea în nesfîrșit, cu capul, saŭ cu ameleul săŭ, visibil, străpuns de puncte luminoase care representaŭ poate corpurĭ solide cu un diametru de maĭ mulțĭ chilometri și carĭ, după cum asiguraŭ uniĭ calculatorĭ, trebuiaŭ ceĭ dintâiŭ să se arunce asupra Pămîntuluĭ, de oare-ce coada cometeĭ era de partea opusă Soareluĭ.

Astrul strălucea, saŭ maĭ bine licărea în constelația Peșteluĭ, și după observațiunile carĭ se făcuseră în ajun opt Iulie, ea se afla la $23^{h},10^{m},32^{s}$ ascensiune dreaptă și $7^{0},36\ 4''$ declinațiune boreală. Coada sa străbătea pătratul Pegazuluĭ. Cometa începea să se zărească la $2^{0},49^{m}$, și plutea toată noaptea în atmosferă.

Peste câte-va ḑile însă un astronom stabili că întâlnirea cu cometa nu e periculoasă, de oare-ce toate întâlnirile pe carĭ le-a avut Pămîntul cu vre-o cometă, saŭ sfîrșit printr'o ploaie de stele nestricăcioasă. Dar unul din colegiĭ săĭ zise că cometa actuală nu se putea compara cu o grămadă de meteore, că ea e gazoasă, că are un ameleŭ compus din corpurĭ solide, și dădu ca exemplu cometa istorică de la 1811.

Cometa de la 1811 avea o lungime de 180 milioane de chilometri, adică maĭ mult de cât distanța dela Pămînt la Soare, și la extremitate, coada avea o lărgime de 24 milioane de chilometriĭ capul eĭ avea un diametru de 1.800.000 chilometri, diametrul de 140 de orĭ maĭ mare de cât acela al Pămîntuluĭ. Acest cap avea un ameleŭ cu un diametru de 200.000 chilometri, format dintr'o materie foarte deasă. Ea fu observată 16 lunĭ și 22 ḑile.

Dar, lucru curios, ea se desvoltă fără să se apropie de Soare, și ajunse numaĭ la 170 milioane de chilometriĭ depărtare de Pămînt. Dacă ea s'ar fi apropiat maĭ mult de Soare, aspectul săŭ ar fi devenit maĭ îngrozitor pentru toate privirile, de oare-ce dimensiunea cometelor se mărește pe măsură ce încearcă maĭ mult acțiunea solară. Dacă sborul eĭ ar fi condus-o în inima Soareluĭ, atuncĭ prin transformarea mișcăriĭ (500,600,000 metri pe secundă) în căldură, viața vegetală și animală pămîntească ar fi fost consumată în câte-va ḑile...

Un fisician făcuse chiar observarea destul de curioasă că o cometă egală saŭ maĭ mare de cât cea de la 1811 ar putea să aducă după ea sfîrșitul lumeĭ fără chiar să atingă Pămîntul, printr'un fel de explosiune de lumină și de căldură solară egală cu aceea pe care stelele timporale au arătat-o la observație. Atingerea cu pămîntul ar fi dat, în adevăr, naștere la o cantitate de căldură egală cu de 6000 orĭ căldura dată de o masă de cărbunĭ de pămînt egală cu aceea a cometeĭ.

Se conchisese dar, că dacă, în sborul săŭ, o ast-fel de cometă, în loc să cadă în Soare, ar întâlni planeta noastră, lumea s'ar sfîrși prin foc. Dacă ea s'ar fi întîlnit cu Jupiter, ar fi transformat acest glob într'un fel de soare, așa că Pămîntul ar fi fost luminat de douĭ sorĭ, Jupiter devenind Soare nocturn mult maĭ luminos de cât Luna și avênd lumina sa proprie... roșie, învîrtindu-se împrejurul nostru în 12 anĭ... Soare nocturn. Cu alte cuvinte globul terestru ar fi fost lipsit de nopțĭ.

Tratatele astronomice cele maĭ clasice fuseseră cercetate; se recitise capitolele scrise în privința cometelor de Newton, Holly, Maupertuis, Lalande, Laplace, Arago, Fage, Tisserand, Bouquet de la Grye, Cruls, Holden și următoriĭ lor. Părerea luĭ Laplace era cea maĭ bună, și de aceea se publicase cuvintele următoare:

«Stricăciunile pe care ar putea să le producă isbirea uneĭ comete sunt: schimbarea axeĭ și a mișcăriĭ de rotațiune a Pămîntuluĭ; schimbarea posițiuneĭ urmărilor și prăpăstuirea lor către noul equator; înecarea oamenilor și animalelor saŭ distrugerea globuluĭ pămîntesc; specii întregi nimicite; dărâmarea tutulor monumentelor de industrie omenească».

Constituția fisică a cometelor era obiectul tuturor discuțiunilor savanților. Se cercetară toate analele astronomieĭ, desemnurile carĭ arătaŭ deosebitele nucleurĭ, și maĭ cu seamă activitatea lor luminoasă. Se reamintiră, între altele, punctele luminoase ale cometeĭ din 1868 de la Brarsen, și radiațiunile observate în capul atât de curios al cometeĭ de la 1861.

Toțĭ își dădeaŭ părerile asupra discuțiunilor, calculelor, probelor astronomice. Dar ceea ce îĭ îngrija mult era îndoitul fapt constatat, că cometa actuală avea un cap compus dintr'o materie foarte deasă, și că în constituția sa chimică predomnea oxidul de carbon. Nimenĭ nu se maĭ gândea de cât la cometă, nimenĭ nu maĭ vorbea de cât de ea.

Maĭ mulțĭ savanțĭ începuseră să se gândească la mijloacele practice pentru înlăturarea influențeĭ cometeĭ. Uniĭ chimiștĭ pretindeaŭ că se poate scăpa o parte din oxigenul atmosferic, prin închiderea oxigenuluĭ în vase închise ermetic. Un farmacian foarte meșter în reclame asigura publicul, că a reușit să condenseze aerul în pastile 15 ḑile, răspândise maĭ mult de opt milioane de anunțiurĭ. Comercianțiĭ știaŭ să tragă profit chiar din moartea universală. Se formaseră chiar asociațiunĭ carĭ să închiză ermetic toate pimnițele și sub-solurile și să procure oxigen pur (și chiar parfumat) trebuincios consumăriĭ unuĭ număr determinat de plămânĭ. Rămâneaŭ prin urmare oare-carĭ speranțe maĭ cu seamă pentru ceĭ bogațĭ. Se vorbea chiar de prepararea unor tunele pentru popor. Toțĭ discutaŭ, tremuraŭ, mureaŭ chiar...., dar rămânea încă o speranță.

Ultimele telegrame anunțaŭ că cometa, mărindu-se pe

BCU Cluj / Central University Library Cluj

măsură ce se apropia de căldura și electricitatea solară, o să aibă în momentul întâlnirii un diametru de 65 de ori mai mare de cât diametru Pământului, adecă 828.000 chilometri.

In mijlocul acestor tulburări generale, se deschise ședința la Institut, ședință așteptată ca și pronunțările oraculilor.

Directorul Observatorului din Paris fu înscris în capul listei oratorilor, din causa posițiunei sale chiar. Dar ceea ce părea că atrage mai mult atențiunea publicului era diagnosticul Decanului Facultății de medicină asupra efectelor oxidului de carbon. Apoi trebuea să vorbească Președintele Societății geologice, și scopul general al ședinței era să se cerceteze toate teoriile științifice scrise asupra rîndului cum trebuea să se sfîrșească lumea noastră. Dar în primul loc era discuțiunea întâlnirii Pământului cu cometa.

Amenințătorul astru era atîrnat de asupra tuturor capetelor; toată lumea îl vedea; să mărea pe fie-ce ți; sosea cu o iuțeală crescênd; se știa că e numai la o distanță de 17,992,000 chilometri, și că această distanță trebuea să fie străbătută în cinci ție. Fie-care ceas apropia mâna cerească gata să isbească. Peste cinci ție, omenirea trebuia să respire foarte încet.... sau de loc.

(Va urma) *Traducțiune de* **I. C. Massim.**

FOAIA TRISTA....

De-ale toamnei vînturi grele
Frunzele cădeau eri droaie,
Ș'am dis uneia din ele:
„Du la ea o veste, foaie“....

Dragă, de-i vedea în zare
Că o foaie tristă vine,
Prin fereastră fă-i intrare
Și să știi că-i de la mine.

Și-o închide într'o carte,
Dă-i o dulce găzduire,
Căci ea vine de departe
Ca un semn de-a mea iubire....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VIRGILIU N. CIȘMAN

FUGA ILUSIUNEI

LEGENDĂ INDIANĂ

Pe malurile Gangelui albastru, înainte de invasia uniformelor roșii [1]), trăia odată o fată tînără și frumoasă.

A'i descrie frumusețea — e greu, căci ea uimea ochii și tresălta inimile. O astfel de perfecțiune nu se poate zugrăvi; — chiar dacă condeiul ar fi fermecat de aripa albă a unei porumbițe, chiar dacă 'mi-ar fi dată elocința lui Saadi, tot nu m'aș incumeta să zugrăvesc portretul acestei dulci ființe, despre care se dicea că ar fi fost fata lui Brahma.

Nu era recunoscută ca suverană a Indiei, dar stăpânea toate voințele: regi rĕsboinici, preoți, nababi, popor, paria, o adorau și o veneraŭ ca și pe Dumnezeŭ, tatăl ei. Femei bĕtrâne și tinere se supuneau cu bucurie puterii sale.

Impărțind cu mâni pline încrederea și fericirea, susținênd curajul unora, însuflețind puterea altora, — toți se simțiau fericiți numai vĕdênd-o că vine! Când pleca ea, curgeau lacrămi! Nimeni nu s'ar fi despărțit de ea; era o întrecere ca să 'i dea ospitalitate și să o țină cât de mult. Dulce până la slăbiciune și răpitoare prin farmecul ei, nobila fată nu cerceta numai palatele, ci intra cu aceeași mulțumire și în cele mai umilite colibe.

Cam pe acea vreme a debarcat la Calcuta un bogat senior strĕin. Nu se știe bine din ce țară sosia; totuși, după coloarea lui palidă, după ochii lui ca valurile mareluĭ fluviŭ, după hainele lui elegante, și după erudiția lui necontestată, puteai înțelege că era european.

Curios ca toți călĕtorii, oaspele începu să cerceteze și să admire pagodele, sculpturile vechi și natura nestăpânită a pădurilor mari de bambu. El cumpĕră pietre prețioase nelucrate, mărgăritare de curênd culese din fundul mării, și bucăți de fildeș fin lucrate.

Când află că o fată — aproape o zeiță — guverna poporul indian, voi cu ori-ce preț să'i presinte omagiile. De giaba 'i se spuse că moravurile indiene se opuneau, aprinsul tînĕr nu ținu seamă de nimic și înșelând pe călăuză, o luă prin păduri către frumoasa pagodă din Hunelis, unde se dicea că locuește zeița.

Era o frumoasă noapte de vară, una din acele nopți limpedi, instelate și luminoase, despre cari nici-odată Occidentul nu ne-ar putea da o idee. Atmosfera caldă și îmbalsamată îmbăta pe tînĕrul european, care mergea cu pași mari pe ierburile moi și pe muschiul semĕnat cu flori. Ramurile copacilor uriași, încărcate cu păsĕri adormite, se întindeau d'asupra lui ca o boltă de verdeață, și în depărtare se zăriau zidurile albe ale pagodei antice. Fără să'și dea seamă, strĕinul simția farmecul zinei. Cu sufletul beat de visuri, cu inima plină de dragoste, sosi la poalele pagodei pe care o încunjura un

[1]) Englezii.

rîuleț limpede. Lebede albe se odihneaŭ, cu capul ascuns sub aripe, pe suprafața apeĭ care le legăna ușor somnul. Pagoda, sprijinită de stâlpĭ sculptațĭ cu figurĭ ciudate, părea tăcută și nelocuită. Fusese oare înșelat europeanul? Scumpa divinitate a Indienilor nu era în acest templu?

Tinĕrul abia îșĭ pusese aceste întrebărĭ, când deodată o ființă răpitoare apăru în poarta pagodeĭ.

Pelița eĭ aurie, pĕrul eĭ frumos negru, și ochiĭ eĭ strălucitorĭ, întreceaŭ cu mult tot ce'șĭ poate omul închipui maĭ seducĕtor. Pe buzele feteĭ se ivi un surîs fermecător. In loc să fie supĕrată de sosirea călĕtorului, ea înaintă bine-voitoare spre el, călcând pe undele apiĭ cu aceeașĭ ușurință ca și când ar fi călcat pe un covor.

Străinul îngenuchiă respectuos înaintea eĭ.

— Ridică-te, fiŭ al Occidentuluĭ, îĭ dise ea; sunt fericită de curiositatea ta. Ea 'mĭ-a procurat plăcerea să te vĕd și să 'ți spun ce gândesc de țara ta.

— Țara mea! O cunoștĭ dară? Zînă, înger, saŭ divinitate — nu știŭ cum să te numesc.

— Di 'mĭ pe nume.... dacă 'ți maĭ aducĭ aminte; căcĭ voĭ m'ațĭ cunoscut, dar tu și semeniĭ tĕĭ m'ațĭ uitat poate....

— Te-am uitat! dise europeanul cu foc; e cu putință să te uităm după ce te-am cunoscut și te-am iubit?

— Oh! suspină fata; nu știĭ că țara ta m'a exilat?

— Exilat, pe tine?

— Da, am fost gonită fără milă din orașele tale civilisate, ca o criminală; am fost silită să mĕ adăpostesc în această localitate ospitalieră și în curênd va trebui să fug într'o altă planetă spre a căuta locul și recunoștința ce'mĭ sunt datorite.

Strĕinul, auzind pe fată vorbind, se ridicase și o privea spăimântat. Era cu putință ca o atât de frumoasă creatură să fi fost gonită fără milă din Europa, atuncĭ când India întreagă se supunea legilor eĭ?

— Cauțĭ să ghicești care putea să fie crima mea? continuă fata, care citea în gândirea călĕtoruluĭ. Să'ți spun. Eram prietena tinereții, îmĭ plăcea să o susține să'ĭ leg ochiĭ cu vĕlurĭ roșiĭ. Poetul nu trăia de cât prin mine, și, mulțumită sfaturilor mele, suporta greutățile și neajunsurile ce'l năpădeaŭ. Femeile, oglindindu-se în ochiĭ meĭ, nu se vedeaŭ că îmbĕtrânesc, și bolnaviĭ nu simțeaŭ că vine moartea, când îĭ țineam eŭ de mână...

— Dar eraĭ bine-făcătoarea omenirii! strigă Europeanul; da, îți știŭ acum numele, scumpă și dulce Ilusiune,— te recunosc.

Și, punênd din noŭ un genuche pe pămînt înaintea zeiții, tinĕrul continuă:

— Rațiunea rece 'ți-a declarat rĕsboĭ; dar din causa asta n'ar trebui să te exilezĭ pentru tot-d'a-una din cetățile noastre... Ea mĕ trimite la tine, Ilusiune... Tu eștĭ trebuincioasă inimilor, precum Rațiunea e de folos vieții. Domniți amêndoĕ peste lume... Ție—tinerețea, artele și femeile! Vino, eștĭ așteptată cu nerăbdare. Severa zeiță care ne guvernează, va recunoaște puterea ta și'ți va oferi sărutarea de pace...

Sfîrșind aceste cuvinte, streinul aruncă departe de el casca și mantaua și deschise brațele să îmbrățișeze Ilusiunea, care se grăbi în brațele luĭ scoțênd un țipĕt de bucurie.

Ea recunoscuse pe insașĭ nobila Rațiune în chipul călĕtoruluĭ european.

. . . . . .

In aceeașĭ noapte Ilusiunea a fugit într'un hamac de bambu, purtată de lebede albe, curierii eĭ cerești.

Rațiunea—europeniĭ—aŭ alungat-o.

India întreagă o plânge încă și o jelește.

Pe malurile Gangeluĭ albastru, după plecarea uniformelor roșiĭ, înapoiase-va oare vr'o dată încântătoarea copilă?

(Traducere, după Leila Hanum).

G. V. Cordea.

MĂHNIRE

Galbene și veștezite în vĕzduh frunzele sboară,
Așternêndu-se cu jale pe cărărĭ și pe ogoară;
Vîntul geme în durere, corbii țipă după pradă,
Iar din cer încet se lasă mĕrunțeĭ fulgĭ de zăpadă.

Cântecele încetat-aŭ, buciumul nu maĭ rĕsună,
Doar prin ramurile goale frunze veștede maĭ sună
A pustiŭ, umplênd de groază întristata toamneĭ fire
Ce revarsă peste lume valurĭ-valurĭ de mâhnire.

Lungĭ cu florĭ încântătoare, păsĕrĭ, ciripirĭ, verdeață
Par'că n'aŭ fost nicĭ odată,— și'așa lipsă e de viață
Că mâhnit mĕ'ntreb în mine: voiŭ maĭ apuca eŭ oare
Să revĕd iarăși verdeață și să maĭ revĕd vr'o floare?..

Virgiliu N. Cișman

„Vatra“. *Cântecul inimei* Tip „Gutenberg“

ȚI ANIVERSARĂ

DE DYKENS

(URMARE)

De la noaptea întoarcerii lui Alfred, lumea îmbătrânise cu șease ani. Era o ți de toamnă, caldă și luminată de soarele ce eșise din nori după o ploaie puternică.

Ce frumos strălucea câmpia în razele soarelui! Pădurea, mai nainte o masă întunecată, acum își arăta vestmîntul său pestriț de roșu, galben, verde și negru, își arăta copacii de pe a căror ramuri cădeau picuri tremurători de ploaie. Câmpia plină de soare părea ca și când mai nainte ar fi fost oarbă și acum și-ar fi găsit vățul, și par'că privea cu ochii mari la cerul plin de splendoare. Lanurile, grădinile, colibile, turnul bisericii, pâraiele, moara — toate apăreau zimbind din întunerecul de mai nainte. Pasările cântau drăgălaș; florile își înălțau frunțile plecate; razele piezișe ale soarelui isbeau ca săgeți omoritoare în norii cari șovăiau să se îndepărteze; și un curcubeu, un amestec de multe colori cari împodobeau cerul, triumfător, strălucea peste tot orizontul.

Intr'o asemenea ți, spre seară, o cârciumă, ascunsă după un ulm, își arăta fața sa veselă călătorilor și îi ademenia să intre înăuntru. Sub ulm era o bancă lungă. Cârciuma era în marginea șoseleĭ. Printre frunzișul ulmului se vedea firma roșie a cârciumeĭ, ca o față de copil vesel, și făgăduia o bună găzduire. Fântâna din apropiere, cu apă rece și proaspătă, ademenea și mai mult pe călători; iar grăunțele împrăștiate pe jos înaintea cârciumeĭ, precum și câte-va fire de fân bine mirositor, ispiteau caii, cari treceau pe aici, să stea locului în nădejdea unui traiu bun. Perdelele roșii ale odăilor se clătinau de vânt și par'că rideau șoptind: Eĭ, poftiți, domnilor! Pe ferestre, pe uși și pe pereți se citeau fel de fel de inscripții cari vorbeau de vin bun, de bere rece, de paturi moi și curate. Pe brânele ferestrelor se vedeau oale cu flori.

In ușă se ivi acum un cârciumar, un model de cârciumar: deși era mic, el era rotund și plin, și sta în prag, cu mânele în buzunare, cu luleaua în gură, și cu picioarele departe unul de altul — o basă solidă! — dar nu de fudulie, ci mai mult ca să exprime prin aceasta încrederea în sine și mulțumirea sufletească.

Cârciuma aceasta, de la marginea satului, avea o firmă destul de caraghioasă. Ea se numea «*La străcurătoarea de ceaiu*». Iar sub aceste cuvinte, pe o scândură vopsită roșu, numele Beniamin Britain.

Dacă te uitai mai de aproape la cârciumar, te convingeai că el nu e altul de cât vechiul nostru prieten, filosoful Britain în persoană — mult schimbat, mai ales în rotundimea corpului, dar tot el! Un cârciumar respectabil!

«Hm! Madam Britain nu mai sosește de nicăiri» dise el, privind de-alungul drumului. «Intârdie mult. E vremea ceaiului».

Fiind-că nu se vedea de nicăiri ivindu-se vr'o madamă, Britain eși până în mijlocul strădii și începu să-și privească mulțumit casa și lucrurile din jur.

«Hm!» dise el «tocmai așa ar trebui să fie cârciuma în care aș intra eu, dacă n'ar fi a mea cârciuma!»

Apoi se duse la gardul grădinii și privi florile.

«Hm! De voi trebue să purtăm grijă!» dise el către flori. «Am să spuiu nevesteĭ. Ea întârdie!»

Nevasta domnului Britain părea că e atât de trebuincioasă la casă, în cât domnul Britain fără de ea era pierdut și absolut neajutorat.

«Ea n'are multă treabă în têrg» dise el «putea să isprăvească de atunci.... Oho, eată-o, că vine!»

O brișcă, mânată de un băețandru, venea în fuga mare pe șosea. In brișcă o umbrelă întinsă, mare cât toate dilele, udă de ploae; sub umbrelă o femee grasă, cam în vîrstă, cu brațele goale pe o corfiță ce-o ținea pe genuchi — în jurul eĭ alte corfițe și pachete.

Când s'a oprit brișca, de sub umbrelă s'au ivit mai întâiu o pereche de ghete mari, mari cât doniițele, apoi — madam Britain în persoană. Când îi vedeai ghetele, te miraĭ unde le-aĭ mai vădut, apoi îți aduceai aminte și puteai să juri, că asemenea ghete mari nu erau a nimănui de cât a cunoscuteĭ noastre Clemency Newcome.

Așa și era. Eat'o înaintea noastră: o femee sănătoasă și puternică, cu fața plină de săpun și de pomadă — dar cu coatele întregi, nu rănite ca odinioară.

«Ai cam zăbovit, Clemency» dise Beniamin.

«Eĭ Ben, să vedi! Am avut mult de lucru» dise ea și începu să caute coșurile. «Uite, opt, nouă, dece — unde dracul e al unspredecelea? O, coșul... unde-i? Oho, e bine. Harry, du calul în grajd, și dacă mai tușește, dă-i ceva cald să bea. Opt, nouă, dece... da, drace! Unde e al unsprădecelea? Stăi, am uitat! E bine... ce fac copiii, Ben?»

«Sănătoși și veseli!»

«Să ni-i ție Dumnedeu!» dise ea, scoțându-și pălăria (căci ajunseră în odae) și netedindu-și perul cu mâna.

«Eu cred» continuă ea, scoțând din buzunar un pachet de hârtii mototolite și rupte «eu cred, că n'am uitat nimic. Uite: toate conturile plătite — mazere, cumpărat — carne, cumpărat — o lulea, comandat — banii la bancă, plătit — leacuri pentru copii, cumpărat — visitele doctorului Heathfield hm! tu ghicești? he?.... doctorul Heathfield n'a voit să primească parale. Tot așa face».

«Știam eu! De!» observă Britain.

«Da! El a dis, că ori câți bolnavi ai avea în casă, el nu-ți cere parale. Nu, nici dacă 'ți-aș face eu douăzeci de copii!»

Fața lui Britain, la aceste cuvinte, se posomori și deveni grozav de serioasă.

«Eĭ, spune, nu e asta frumos din partea doctorului?» întrebă Clemency.

«Fără îndoială!»

«Așa-i? . . . eĭ, apoi ponny — l'am vîndut cu opt punți și doi șilingi, și nu e rău, așa-i?»

«O, e foarte bine!» răspunse Ben mulțumit.

«Imĭ pare bine, că eștĭ mulțămit!» strigă Clemency, «Știam eŭ! Și asta e tot, Ben. Eĭ, am isprăvit cu târguelile. Ha, ha, ha! Oho, staĭ, că maĭ am ceva! Uite, o hârtie tipărită. Acum a eșit din tipografie. Ce frumos miroase!»

«Ce e asta?» întrebă Ben, luând hârtia.

«Eŭ nu știŭ» rĕspunse Clemency.

«Vînḑare prin subhastațiune benevolă» ceti cârciumarul»

«Așa! benevolă . . . sub hast . . . cum naĭba aĭ ḑis . . . așa scriŭ tot-d'auna boeriĭ pe hârtie!» ḑise Clemency.

«Nu scriŭ tot-deuna boeriĭ așa pe hârtie» rĕspunse Ben. «Eĭ, ascultă: De vînḑare casa și clădirile ce-ĭ aparțin, parcul și grădina domnilor Snitchey și Craggs, precum și bunurile, neîncărcate cu datoriĭ, ale luĭ Mihail Warden, Esquire, din causa plecăriĭ lor în strĕinătate!»

«Plecăriĭ în strĕinătate? Ce dracul?» ḑise Clemency.

«Așa! Aicĭ așa e scris» rĕspunse Britain. «Cetește și tu!»

«Și tocmaĭ astădĭ auḑeam, că, doctorul Ieddler are să primească veștĭ bune de la Marion!» ḑise Clemency scuturându-și capul cu tristețe și scărpinându-și coatele, ca și când amintirile timpurilor vechĭ ar deștepta în ea obiceiurile vechĭ. «Hm, iarăși o să fie supĕrare la casa doctoruluĭ!»

Domnul Britain a suspinat și a dat din cap, spunênd că el nu înțelege nimic din toată treaba și că nicĭ nu vrea să înțeleagă. Cu aceasta el s'a mângâiat. A luat afișul și l-a lipit pe perete, între ferestre. Clemency a maĭ stat cât a stat pe gândurĭ apoĭ a plecat să-și vadă de copiĭ.

Ea s'a întors îndată, aducênd raport barbatuluĭ seŭ, că ceĭ doĭ băețĭ, miciĭ domnĭ Britain, se joacă prin curte cu servitoarea, iar fetița, mica doamnișoară Britain, doarme, «ca un înger.»

Acum s'aŭ aședat amêndoĭ la masă, ca să iea ceaiul. O masă curată, lângă un bufet curat și împodobit cu pahare și sticle. Pe bufet un ceasornic elegant. Toate lucrurile în odae eraŭ la locul lor și toate străluceaŭ de curățenie.

«Eată cea dintâiŭ ḑi, când staŭ și eŭ liniștită la masă» ḑise madam Britain, resuflând lung, ca și când ea astăseară ar avea să prindă rădăcină pe scaun — dar îndată s'a sculat de la masă, ca s'aducă ceaiu luĭ Britain și să taie pâne pentru unt.

«A naibiĭ hârtia asta!» ḑise ea. «Cum îmĭ aduce aminte de vremile vechĭ!»

«Da, da!» ḑise Britain, în vreme ce turna ceaiul în farfurie și îl bĕu din farfurie, sorbindu-l cum sorbĭ stridiile.

«Domnul ăsta, Mihail Warden, m'a făcut să-mĭ pierd slujba ce-o aveam la doctorul Ieddler» ḑise ea, tristă.

«Și tot Mihail Warden 'ți-a dat un barbat, în persoana mea, he?» ḑise Britain.

«Asta așa e!»

«Eĭ, veḑĭ!» ḑise Britain. «Omul e sclavul obiceiuluĭ. «Eŭ am trăit cu tine multă vreme în casa doctoruluĭ și m'am obicinuit cu tine și simțeam, că fără tine eŭ n'aș putea trăi liniștit și cum se cade. Ha, ha! Cine dracul să gândea la una ca asta!»

«Da, zeŭ așa!» rĕspunse Clemency. «Eĭ, da, a fost frumos din partea ta, Ben!»

«Nu, nu, nu!» rĕspunse Ben cu o modestie calculată. «Să nu vorbim de asta!»

«O, da, Ben!» ḑise Clemency cu bunătate. «Eŭ îți sunt recunoscĕtoare. Când am auḑit, că Marion — drăguța de ea — e în mânĭ bune și e sănĕtoasă, nu m'am putut răbda și am spus doctoruluĭ toate cum s'aŭ petrecut. Și doctorul în durerea și mânia luĭ m'a alungat din casă. Eŭ aș fi rĕmas pe drumurĭ, goală și flămândă, dacă nu 'ți-ar fi fost ție milă de mine și nu m'aĭ fi luat de nevastă — —»

«Eĭ veḑĭ!»

«Și-mĭ pare bine, că m'am stăpânit atuncĭ, și nu 'i-am spus vorbe rele, nicĭ nu l'am vorbit de rĕŭ în urmă — căcĭ luĭ maĭ târḑiu 'ĭ-a părut rĕŭ. De câte orĭ a stat el la masa asta și 'mĭ-a spus și iar 'mĭ-a spus, cât 'ĭ pare de rĕŭ — A fost și ierĭ, când nu eraĭ tu acasă. De câte orĭ a stat la masa asta și a vorbit maĭ de una maĭ de alta, par'că îl interesaŭ! Dar tot ce vorbește doctorul, vorbește numaĭ de dragul vremurilor trecute, pentru că el știe ca Marion m'a iubit așa de mult!»

«Maica Domnuluĭ! Cum aĭ ajuns tu să facĭ pe doctorul să-ți spună lucru acesta?» întrebă Britain, mirat, că ea a înțeles un adevĕr pe care sufletul speculativ al luĭ Britain abea-abea îl întrezărea.

«Eŭ nu știŭ» rĕspunse Clemency, suflând în ceaiul fierbinte «eŭ nu știŭ! Doamne! n'aș putea să spun nicĭ dacă 'mĭ-aĭ da o miie de pundĭ de aur!»

VII

Britain ar fi continuat cu speculațiunile sale metafisice, dacă în odae nu s'ar fi ivit un domn în haine negre de doliŭ. El părea că ascultă vorbirea lor și nicĭ de gând n'are s'o întrerupă.

Clemency s'a sculat repede. Tot așa a făcut și Britain, dar maĭ agale, și a salutat pe musafir.

«Poftește domnul o odae? Avem una foarte drăguță!»

«Mulțămesc», ḑise strĕinul și privi la Britain cu multă băgare de seamă. Când îsĭ întoarse privirile, vĕḑu afișul dintre fereastre, se apropie și îl ceti.

«O mosie foarte frumoasă, Sir» ḑise Britain.

Strĕinul nu rĕspunse, se întoarse repede și privi la Clemency mirat și cu băgare de seamă.

«M'ațĭ întrebat — ?» ḑise el.

«Ce doriți» complectă Clemency și privi la strĕin pe furis.

«Dacă 'mĭ-ațĭ da o înghițitură de bere» ḑise el, apropiindu-se de o masă de ângă fereastră. «Dar vĕ rog, beți-vĕ în liniște ceaiul —».

El luă loc și se uită pe fereastră.

Era un bărbat în floarea vîrsteĭ, puternic și frumos Fața îĭ era arsă de soare. El bĕu un păhar de bere, când îșĭ turnă al doilea ḑise:

«O cârciumă nouă, nu-ĭ așa?»

«Nu tocmaĭ nouă» rĕspunse Britain.

«Intre cincĭ și șase anĭ» adăogă Clemency.

«Când am intrat în casă, mi s'a părut că vorbeațĭ de doctorul Ieddler» ḑise strĕinul. Afișul dintre ferestre 'mĭ-a adus aminte de el — căcĭ știŭ și eŭ ceva despre întîmplarea cu fata luĭ, așa din auḑite. Maĭ trăește bĕtrânul?»

«Maĭ trăeste» rĕspunse Clemency.

«Și s'a schimbat mult?»

«De când, Sir?» întreba Clemency cu interes.

«De când — de când 'ĭ-a fugit fata?»

«O, da, s'a schimbat mult. A îmbĕtrânit și a albit tot, și nu maĭ e cum a fost. Dar, eŭ cred, că acum s'a mângâiat. De-atuncĭ el s'a împăcat cu soră-sa și o cercetează des. Asta 'ĭ-a făcut bine. La început era desperat și frânt, și 'ți era maĭ mare mila când îl vedeaĭ. Dar după vr'o doĭ anĭ s'a maĭ schimbat și a început să vorbească mereŭ de fata sa cea pierdută, și s'o laude. Și nu găsea vorbe de-ajuns s'o laude, și ceasurĭ întregĭ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

vorbea de dînsa, și plângea și-o lăuda! A iertat-o, de mult a iertat-o! Asta era pe vremea când s'a măritat domnișoara Grace».

«Domnișoara Grace s'a măritat?» întrebă strĕinul. El a tăcut o bucată de vreme, înainte de ce-a întrebat: «Cu cine?»

Clemency a fost așa de surprinsă de această întrebare, încât 'și-a vĕrsat ceaiul din pahar.

«N'aĭ audit nimic?» dise ea.

«Nimic. Dar as vrea să știŭ» rĕspunse strĕinul și-și maĭ turnă un pahar.

«O, e o poveste lungă, când aș vrea s'o povestesc toată» dise Clemency și-și propti capul în mâna stângă și privea la aniĭ trecuțĭ, cum privestĭ seara focul din sobă.

«O, e o poveste lungă!»

«Dar pe scurt» dise strĕinul.

«Pe scurt — hm, ce să dicĭ!» rĕspunse Clemency distrată, ca și când n'ar fi avut ascultătorĭ. «Ce se spuĭ? Că eĭ toțĭ aŭ plâns-o, că să gândeaŭ la ea ca la o moartă, că nu-ĭ făceaŭ nicĭ o imputare, că găsiaŭ chiar scuse pentru ea? Asta o știŭ toțĭ. Eŭ cel puțin o știŭ maĭ bine. Nimenĭ maĭ bine!» dise Clemency și își șterse cu mâna ochiĭ plinĭ de lacrimĭ.

«Și așa» — îĭ ajută strĕinul, ca să continue.

«Și așa» dise Clemency, repetând mecanicește vorbele și fără să-și schimbe positia orĭ tonul «și așa eĭ devenirĕ bărbat și nevastă. Eĭ s'aŭ cununat chiar în diua aniversară a domnișoareĭ Marion — uite, uite! Mâne e iarăși! Mâne e diua aniversară a draguțeĭ Marion..... 'mĭ-am adus aminte — eĭ s'aŭ cununat în tăcere. Domnul Alfred a dis într'o di, pe când eĭ se plimbaŭ prin grădină: «Grace, vreĭ să ne cununăm în diua aniversară a drageĭ noastre Marion?» Și așa a și fost.»

«Si acum trăesc bine?» întrebă strĕinul.

«Bine. N'aŭ trăit douĭ oamenĭ nicĭ odată maĭ bine!»

Clemency își ridică spontaneŭ capul, și privi lung la strĕin. Fiind-că strĕinul se uita pe fereastră, pierdut în gândurĭ, Clemency făcea semne tainice și grăbite soțuluĭ eĭ, îĭ arăta afișul și își mișca buzele, ca și când ar avea de spus o taină mare și n'o poate. Fiind-că din gură nu-ĭ eșia nicĭ un sunet, iar semnele mute ale eĭ eraŭ ca de obiceiŭ foarte bizare, d-l Britain sta ca pe cărbunĭ, și turba de desperare, că nu înțelegea semnele nevesteĭ sale. El holba ochiĭ, se uita la Clemency, la strĕin, la afiș, iarăși la Clemency, la strĕin și la afiș, urmărea ca un smintit semnele nevesteĭ, le urmărea cu cea maĭ adîncă mirare și cu o supremă neajutorare— nu înțelegea nimic bietul Britain și era adus la marginea desperăriĭ. Acum ca un turbat, a început să facă și el semne, se întrebe într'aceeași limbă, dacă averea lor saŭ eĭ însiși sunt în primejdie—rĕspundea cu aceleași semne, carĭ de alt-fel exprimaŭ zăpăceala sa în supremul grad—urmărea mișcarea buzelor nevesteĭ, se încerca să prindă vr'o șoaptă; 'i s'a părut că aude vorbele «apă și noroc» apoĭ «sfîrșitul lumiĭ» în urmă «șoarece și coajă de nucă», dar nu putea lega de aceste vorbe nicĭ un înțeles, și nu pricepea nimic.

Clemency a renunțat în urmă la încercarea eĭ zadarnică; s'a apropiat cu scaunul tot maĭ mult de străin, și se uita la el pe furiș și aștepta o nouă întrebare.

Britain înebunea.

Clemency n'a așteptat mult, căcĭ strĕinul întrebă din noŭ:

«Și ce s'a întîmplat cu Marion? Cred că știĭ!»

Clemency a dat din cap.

Britain turba.

«Am audit» dise Clemency «că doctorul Ieddler știe de soartea feteĭ sale maĭ mult decât dice el că știe. Iar —doamna Grace a primit scrisorĭ de la Marion, în care scria, că ea să află bine și se simte foarte fericită prin cununia luĭ Alfred cu Grace. Dar e o taină toată viața eĭ, o taină care până adĭ nu s'a lămurit»

Vocea eĭ tremura înecată.

«Ce taină?» întrebă strĕinul.

«O taină, pe care numaĭ o singură persoană o poate lămuri» dise Clemency resuflând greŭ.

«Și cine e persoana aceea?» întrebă strĕinul.

«Domnia-ta!» a rĕspuns Clemency cu un țipĕt ascuțit și descoperi acum bărbatuluĭ sĕŭ ceea ce voia să-ĭ descopere maĭ nainte prin semne. «Domnia-ta, d-le Mihail Warden!» repetă Clemency.

«Domnia-ta mĕ cunoștĭ bine» adăogă ea tremurând de emoțiune «mĕ cunoștĭ din noaptea aceea — da; eŭ 'ți am dat pe Marion în mână, ah!»

«Stiŭ!» rĕspunse Warden.

«Da, mĕ cunoștĭ. Eată pe bărbatul meŭ, sir..... Ben, dragă Ben, aleargă la d-na Grace—aleargă la d-l Alfred —aleargă la cine-va, Ben! Adă pe cine-va! Spune-le, că e aicĭ d-l Warden!»

«Stăĭ pe loc!» dise Warden și se așeță între ușă și Britain. «Ce vreĭ?

««Să daŭ de veste, că estĭ aicĭ» se ruga Clemency și-și frângea mânele, ca o desperată. «Să audă din gura d-tale totul, totul! O, mângâe pe doctor! Spune-ĭ, că Marion nu e perdută cu totul, că ea trăește, că se va întoarce, iarăși va veni, ca să mângâe pe tatăl eĭ, și pe sora eĭ și pe mine, pe prietena eĭ —» și aicĭ Clemency s'a isbit cu amândoĭ pumniĭ în piept — «du-te, Ben, du-te și le spune, că domnul Warden e aicĭ!»

Clemency apucase pe Britain de umerĭ și îl împingea spre ușă.

Warden sta nemișcat în ușă și oprea eșirea, maĭ mult supĕrat de cât mânios.

Britain se uita ca un idiot și nu știa ce să înceapă.

«Orĭ poate Marion e aicĭ» dise Clemency și se agăță de mantaua luĭ Warden «ea e aicĭ, aproape unde-va! Eŭ vĕd, din ochiĭ d-tale că ea e aicĭ, spune, nu-ĭ așa? O, lasă-mĕ să plec, să plec la ea. Eŭ am crescut-o pe brațele mele, eŭ o cunosc de când era în fașe. Eŭ am cunoscut-o când era mireasa domnuluĭ Alfred. Eŭ am voit s'o opresc, când aĭ ademenit-o d-ta să plece. Eŭ știŭ cum era casa doctoruluĭ, pe când trăia Marion, si eŭ știŭ cum e casa acum după ce a fugit Marion! Te rog lasă-mĕ să plec la ea».

Warden privea la Clemency cu milă și cu mirare, nu făcea însă nicĭ o mișcare ca s'o lase să plece.

«Eŭ nu cred că Marion știe, că tată-sĕŭ a iertat-o! Că a iertat-o și Grace. Ea nu știe, cât de mult o iubește doctorul; ea nu știe ce bucurie 'i-ar face dacă s'ar întoarce acasă. Ea poate se teme să se întoarcă. O, lasă-mĕ sĕ plec să-ĭ spuĭ să nu se teamă. Ah! spune-mĭ domnule Warden, spune-mĭ, aĭ adus'o și pe ea cu d-ta?»

«Nu» rĕspunse Warden clătinând din cap.

Acest rĕspuns categoric, purtarea luĭ Warden, vestmintele sale de doliŭ, întoarcerea sa așa pe neașteptate, intențiunea sa spusă în afiș, intențiunea de a pleca în străinătate; acestea toate explicaŭ un lucru: Marion era moartă.

Warden n'a contradis, da, Marion era moartă.

Clemency s'a aședat pe scaun, frântă, și-a pus obrajiĭ pe masă și a început să plângă.

In acest moment intră în odae un domn bĕtrân, cărunt, abia rĕsuflând de oboseală. După voce era ușor de cunoscut — era domnul advocat Snitchey.

«Maică Preacurată, domnul Warden!» dise advocatul

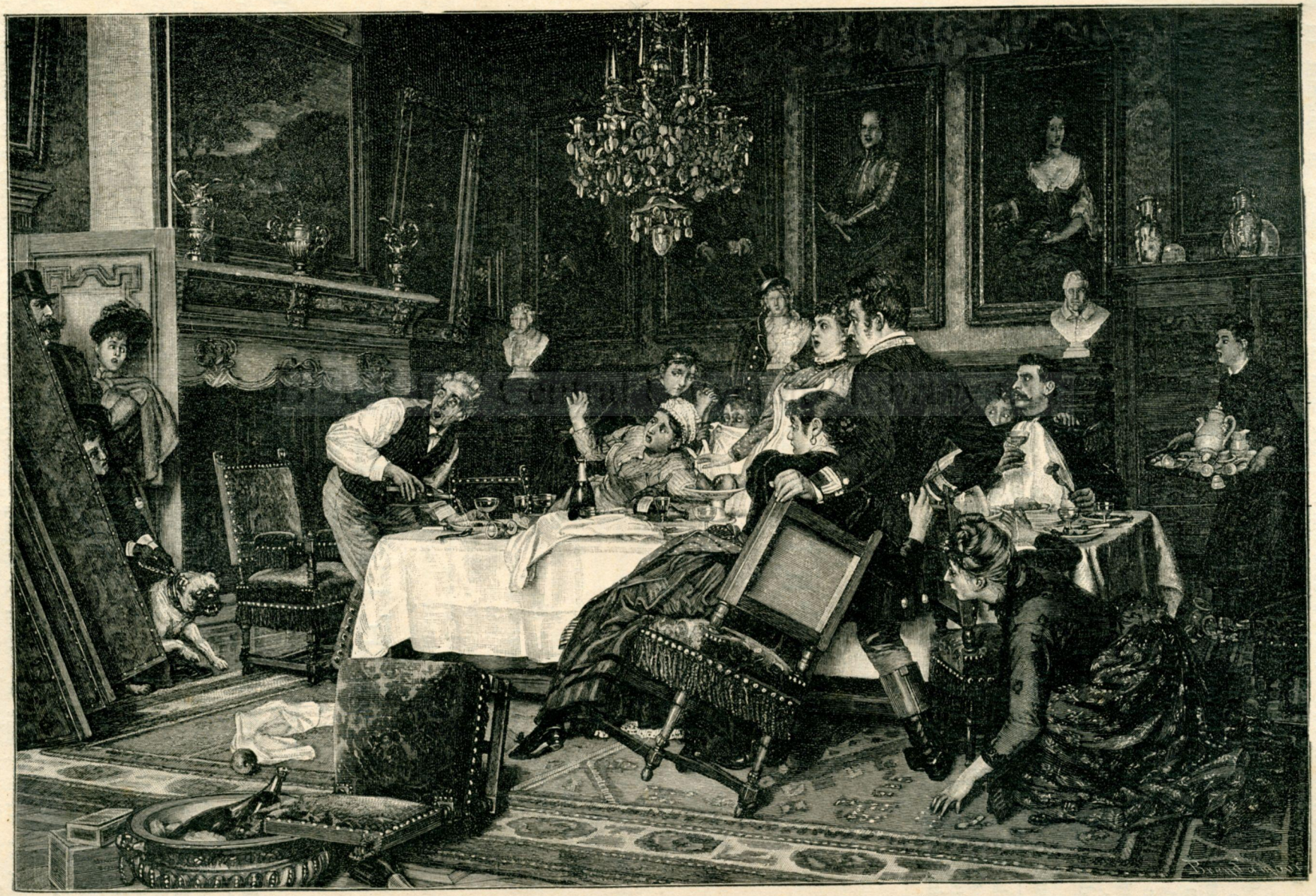

„Vatra“. *In flagrant delict* Tip. „Gutenberg“.

și luă de o parte pe Warden. «Ce vînt — —» advocatul era așa de obosit, în cât n'a putut să continue. Abea după o pausă lungă împlini vorbele: «te-a adus aicĭ?»

«Un vênt rĕŭ, cred!» rĕspunse Warden.

«Așa! Eĭ, dar cum tocmaĭ pe aicĭ!» Dise advocatul. «Tocmaĭ la oameniĭ acestia?»

«De unde știam eŭ, cine e aicĭ birtaș? Când am trimes pe servitorul meŭ să te vestească de sosire mea, am intrat în casa asta, fiind-că e nouă, și eŭ mĕ interesez de tot ce e noŭ în acest ținut. Apoĭ voiam să mĕ întêlnesc odată cu d-ta înainte de ce ne-am fi întêlnit în oraș. Eŭ voiam să știŭ, ce vorbesc oameniĭ despre mine, D-ta poțĭ să 'mĭ spuĭ. O, dacă n'ar fi fost blăstămata d-tale de precauțiune, eŭ puteam să știŭ de mult!»

«Precauțiune!» dise advocatul. «In numele meŭ și a luĭ Craggs — ierte-l Dumnezeŭ —» Snitchey la aceste vorbe privi la florul de pe pălărie — «cum poțĭ domnule Warden, să mĕ invinueștĭ pe mine? Noĭ, ne-am înțeles asupra acestuĭ punct și am luat hotărîrea să nu ne amestecăm în această afacere, căcĭ însu-ți d-ta aĭ cerut să nu ne amestecăm în trebile d-tale (eŭ mĭ-am însemnat bine vorbele ce le-aĭ spus). Precauțiunea noastră! Pre când Craggs s'a scoborît în mormînt cu deplină credință ca — —».

«Eŭ vi-am făgăduit sĕrbătorește să tac, până ce mĕ voiŭ întoarce» dise Warden» și eŭ mi-am ținut cuvîntul!»

«Bine, sir! Eŭ repet: noĭ amêndouĭ eram îndatorițĭ să tăcem. Așa cerea datoria noastră către noĭ înși-ne și către clienții noștrĭ. Și nouă nicĭ nu ne șeade bine, să te descoasem pe D-ta, maĭ ales că afacerea era așa de delicată. La început eŭ eram neliniștit. Dar mĭ-a trecut. Acum în urmă, de vr'o șase lunĭ, sunt liniștit cu totul, căcĭ sunt informat și cunosc adevĕrul în toată întregimea luĭ».

«Cine te-a informat? întrebă Warden.

«Doctorul Ieddler însușĭ, mi-a spus totul, de bună voe. El cunoștea adevĕrul în afacerea aceasta de maĭ mulțĭ anĭ!»

(Va urma).

E. Florescu

SPRE SIBERIA

Martirĭ aĭ libertățiĭ, merg
Incătușațĭ în lanțurĭ grele;
De-acum și până la mormînt
Vor fi nedespărțițĭ de ele.

Dar orĭ și câte-aŭ suferit
In închisorile barbare,
Nicĭ-când din ochiĭ lor n'a curs
O lacrimă de 'nduioșare.

Poporul, pentru care adĭ
Eĭ merg să moară vitejește,
Aruncă pietre după eĭ,
Iĭ rîde 'n drum și-ĭ huidește.

Zădărnicia munceĭ lor
De-abia acum pot s'o priceapă —
Aŭ vrut să detroneze-un Țar:
Baschiriĭ Țaruluĭ îĭ scapă.

Radu D. Rosetti

FEL DE FEL

(Reproducerea interzisă fără învoirea editoruluĭ)

VARIETAȚĬ

Prețul tablourilor în antichitate.—Pictoriĭ școaleĭ tebane, a căror epocă de înflorire a fost în veacul IV înainte de Hristos, aveaŭ obiceiul să hotărască prețul tablourilor după numĕrul persoanelor din tablourĭ. Aristides, cel maĭ mare maestru al acesteĭ școale, cerea pentru fie-care figură din tablourile sale 10 mine (cam 900 francĭ); contimporanul séŭ, Theomnest, a cerut de douĕ orĭ atâta pentru tablourile sale. Fericit a fost Asklepiodor, care a zugrăvit o luptă a Tebanilor: în tablou eraŭ 52 de oamenĭ, și pictorul a cerut de fie-care om 30 de mine (în total cam 140.000 leĭ). Tabloul acesta a fost cumpĕrat cu un preț atât de enorm de bogatul principe Mnason din Elata, un entusiast al arteĭ. Acest principe a maĭ cumpĕrat pentru galeria sa un tabloŭ istoric colosal cu 100 de figurĭ, representând o scenă din rĕsboiul cu Perșiĭ. Creațiunile acestor maestri aŭ fost iubite și căutate pretutindenĭ, chiar și în timpurile maĭ târdie alergaŭ entusiasmațiĭ după ele și le cumpĕraŭ cu prețurĭ fabuloase. Ast-fel Plinius spune că regele Attalus din Pergamon (241—197 d. H.) a călĕtorit prin Grecia și s'a oprit în Atena: tocmaĭ atuncĭ era o aucțiune, se vindea un tabloŭ a luĭ Aristides, pe care regele l'a cumpĕrat cu 100 de talanțĭ (cam 550.000 de francĭ). Cel d'întâiŭ tabloŭ grecesc care a fost expus publiculuĭ în Roma, a fost «Dionisos» al maestruluĭ Aristides. Statul a cumpĕrat tabloul cu 25 talanțĭ.

Stabat mater. — Una dintre cele maĭ geniale compositiuni religioase este *Stabat mater* de Iacopone. Acest Iacopone (Iacobus de Benedictin) a fost contimporan cu Dante, un vestit jurisprudent și iubitor de petrecerĭ. La o sĕrbătoare el a fost martur la o scenă grozavă: tavanul saleĭ a căduț și a îngropat mulțimea. Nevasta luĭ Iacopone, o frumusețe rară, a fost scoasă de sub ru in

aproape moartă. Ea nu iubea petrecerile: sub hainele eĭ de mătase, în care a jucat la dorinţa bărbatuluĭ eĭ, ea purta o haină de lână, o haină de pocăinţă. Iacopone, de durere şi de ruşine, 'şĭ-a pierdut mintea. Cu timpul el iarăşĭ s'a făcut sănătos până la un grad, dar tot nebun rămase: vorbea într'aiurea, şi ştia că vorbeşte ast-fel, citea cărţĭ şi ştia ce-a citit, dar nu putea să spue nimic din cele citite. In urmă într'o ḑi s'a anunţat la uşa uneĭ mânăstirĭ să fie primit călugăr. Ordul luĭ Francisc de Asissi n'a voit să'l primească, sub cuvînt că el nu e cu mintea întreagă. Rămas sărac, desperat, nebun, neprimit în spitale şi în mânăstiri, şi-a adunat gândurile nebune şi în frigurile luĭ a compus nemuritoarea operă *Stabat mater*.

O întêmplare din viaţa Petru cel Mare. — Ţarul Petru cel Mare al Rusieĭ se plimba — după obiceiul său — într'o seară prin oraş, îmbrăcat ca un lucrător. Intr'o stradă întunecoasă dă de un soldat beat şi intră în vorbă cu el.

— Eĭ, bre, vino să maĭ bem ceva! ḑise împăratul.

— Eŭ n'am parale; am numaĭ treĭ copeicĭ, răspunse soldatul.

— Eŭ am cincĭ. De opt copeicĭ bem un cop de vin.

S'aŭ luat de după cap, aŭ intrat într'o cârciumă şi-aŭ băut copeicele.

— Ştiĭ, ce? Eŭ aş maĭ bea! ḑise împăratul.

— Dar eŭ! Ce ne facem de parale?

— Să furăm de unde-va, ḑise Petru.

Soldatul rămase o clipită gânditor.

— De la cine?

— De la împăratul, ḑise Petru.

Soldatul scuipă atuncĭ în palmă şi cârpi împăratuluĭ una peste obraz.

— Câne! ḑise soldatul. Impăratul ne dă de mâncare la toţĭ, şi tu vreĭ să furĭ de la el?

Impăratul, în loc să se supere de palmă, s'a bucurat văḑând că soldaţiĭ luĭ sunt oamenĭ de credinţă.

— Atuncĭ de la cine să furăm?

— De la cine? De la Mitropolitul, că are destul şi nu dă la nimenĭ.

S'aŭ învoit şi aŭ plecat la Mitropolitul. Casa era înaltă; ferestrele deschise. In casă întunerec. Impăratul se îndoi de spate, soldatul de pe spatele împăratuluĭ se agăţă de fereastră şi sări în odae. Invoiala între eĭ era să împartă pe din douĕ ce vor fi furat.

Mitropolitul era la masă într'altă odae cu popiĭ săĭ. Clerul urgisea pe împăratul, pentru reformele luĭ.

Soldatul, înainte de a cotrobăi prin odae, puse urechea la broasca uşeĭ, s'asculte ce e în odaia vecină.

— Fraţilor! ḑicea Mitropolitul. Mâne e ḑiua luĭ. Eŭ, după obiceiŭ, îĭ torn vinul în pahar şi el bea. Am să-ĭ pun otravă în păhar.....

Intr'acestea un servitor veni spre uşe, soldatul ca să nu fie prins, fugi la fereastră şi sări în stradă, rupând'o la fugă. Impăratul după el.

— Stăĭ, mĕ, şi dă-mĭ şi mie!

Soldatul se opri. Spuse împăratuluĭ că n'a furat nimic şi iată de ce şi de ce. Iĭ spuse cele auḑite. Impăratul a înţeles, că de el era vorba în odaea Mitropolituluĭ. Asta îl făcu să-şĭ piardă cheful.

— Eĭ, bre, nu bem nimic?

— Nu bem, răspunse împăratul. Să mergem acasă că e târḑiŭ.

La despărţire, împăratul a întrebat, aşa ca de cunoştinţă, pe soldat, cum îl chiamă, în care regiment şi în care companie slujeşte.

A doua ḑi, până în ḑiuă, împăratul a dat poruncă să-ĭ aducă legat în fiare pe Ilij Pavlovicĭ, soldat în regimentul 15, compania 3.

La amiaḑi era masă mare în palat.

Era ḑiua aniversară a împăratuluĭ. La masă mitropolitul, familia imperială, miniştri şi oficerĭ. Mitropolitul umple cupa de aur a împăratuluĭ, împăratul umple cupa mitropolituluĭ; amêndoĭ aveaŭ să bea ciocnind pentru ţară. Când să bea, împăratul ḑice:

— Prea sfinte Părinte, să schimbăm cupele. Ca semn al dragosteĭ mele şi al cinsteĭ, te rog să beĭ din cupa mea!

Mitropolitul a îngălbenit.

— Măria Ta, mĕ iartă! E prea mare cinstea ce 'mĭ-o facĭ.....

Impăratul însă ţinea, să schimbe cupele. In urmă a luat-o cu glas răstit. Mitropolitul a băut cupa împăratuluĭ şi îndată 'ĭ s'a făcut rău. Vinul era otrăvit. Impăratul chiemă pe un doctor, pe care anume îl lăsase într'o odae vecină.

Apoĭ chiemă pe soldat. Acesta tremura şi era mort de spaimă. In faţa tuturor, împăratul ḑise:

— Ilĭ Pavlovicĭ, tu 'mĭ-aĭ dat aseară o palmă, căcĭ eŭ eram lucrătorul cu care aĭ băut. Tu 'mĭ-aĭ mântuit viaţa de mişeiĭ ăştia.

Impăratul a îmbrăţişat pe soldat, l'a făcut căpitan şi l'a rădicat la rangul de «nobil». I-a schimbat şi numele din Pavlovicĭ în «Dolgorucky», (care însemnează «mână lungă»,) întru aducerea aminte de palma dată împăratuluĭ. Căpitanul, fiind-ca nu ştia carte, a fost pus în disponibilitate.

Corpul omenesc. Din cele maĭ vechĭ timpurĭ, omul s'a năzuit să-şĭ studieze corpul său cu toate condiţiunile vieţiĭ. E de admirat, cât de adînc a pătruns spiritul speculativ al omuluĭ în misteriile naturiĭ. De şi multe lucrurĭ sunt încă cu totul neexplicate, altele stabilite numaĭ în mod ipotetic, totuşi totalitatea cunoştinţelor sigure merită admirare. Eată câte-va lucrurĭ interesante.

Un om mare are trebuinţă pe fie-care ḑi de 10,000 litri de aer, ca să poată trăi. Atâta aer respiră omul. La o respiraţie obicinuită, plămânii cuprind cam 3000 centimetri cubicĭ de aer.

Cantitatea sângeluĭ din corpul omenesc stă în raport cu greutatea corpuluĭ şi e de obiceiŭ cam cincĭ chilograme. Această cantitate de sânge, aleargă prin tot corpul cam în 23 de secunde.

Greutatea corpuluĭ omenesc atîrnă de hrană, de vîrstă şi de mişcarea în aer. Un medic englez a hotărît greutatea corpuluĭ în diferite epoce ale vieţiĭ ast-fel: Indată după naştere băeţiĭ cântăresc cu ceva maĭ mult de şease punḑĭ englezeştĭ, iar fetele cu ceva maĭ puţin decât şease punḑĭ, (un pund este egal cu 0,454 chilograme). In cursul celor douĭ-spre-ḑece anĭ dintâiŭ a vieţiĭ, greutatea e asemenĭ la băeţĭ ca la fete, de aicĭ înainte greutatea bărbaţilor creşte mereŭ. Băeţiĭ de la 20—24 cântăresc în termen mijlociŭ 143 punḑĭ englezeştĭ, pe când fetele în această vîrstă cântăresc abia 110—120 punḑĭ. Bărbatul are cea maĭ mare greutate între 35—40 de anĭ, de aicĭ înainte greutatea corpuluĭ nu poate să maĭ crească; corpul femeilor însă până la 50 de anĭ continuă a deveni tot maĭ greŭ şi ajunge până la 128 de punḑĭ. La bătrâneţe atât corpul bărbaţilor cât şi al femeilor cântăreşte de 5 orĭ maĭ mult decât la naştere.

Numărul feluritelor oase ale corpuluĭ omenesc e de 207, dintre carĭ 21 formează corpul, 58 formează trunchiul, 66 formeaḑă braţele şi 62 picioarele. Dacă socotim aicĭ şi ceĭ 32 de dinţĭ şi cele 6 oase moĭ ale urechiĭ, avem 245 de oase. De alt-fel la copiĭ numărul

oaselor e cu mult maĭ mare, pentru că multe oase sunt compuse din bucățele despărțite, carĭ maĭ târdiŭ concresc.

Interesante sunt cercetările asupra graduluĭ de căldură și de frig, pe care îl poate suporta organismul omenesc. In acest punct călătoriĭ de la polul nordic neaŭ dat multe dovedĭ. Aceștia spun din experiență, că la frig continuŭ și mare corpul omenesc înlemnește, orĭ cât de bine ar fi îmbrăcat cu haine călduroase — omul nu maĭ poate face nicĭ o mișcare, toate membrele încep să te doară, simțurile încep încetul cu încetul să dispară: omul nu aude, nu vede, nu simte nimic, respiră încet și ca un automat, apoĭ începe să fie cuprins de un somn cu neputință de biruit, care durează până ce omul moare pe nesimțite. Când temperatura corpuluĭ scade la + 15 grade Celsius, omul moare fără excepțiune, tot ast-fel omul moare când căldura corpuluĭ să ridică la 45 grade Celsius, ceea ce se observă la toțĭ oamenii bolnavĭ de frigurĭ.

Multă osteneală 'și-a dat statistica să găsească date sigure asupra mortalității oamenilor și asupra causelor mortalității. Cea dintâiŭ ocupațiune a statisticeĭ a fost să afle, în ce măsură este maĭ favorisat în fața morțiĭ bărbatul decât femeea, săteanul decât orășeanul, bogatul decât săracul, lucrătorul decât savantul. Un resultat însă abia s'a stabilit în câte-ve puncte. S'a constatat ca mortalitatea la bărbațĭ e maĭ mare decât la femeĭ, și la orășenĭ maĭ mare decât la sătenĭ. Tot așa mortalitatea e maĭ mare în lunile de vară decât în lunile de iarnă.

ILUSTRAȚIILE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din munțiĭ noștri.—Tablou făcut după o fotografie.

Bunĭ prietenĭ. — Omul n'are prietenĭ numaĭ oamenĭ. Intre animale îșĭ găsește omul maĭ bunĭ și maĭ dragĭ prietenĭ decât între semeniĭ săĭ. Un câne e cel maĭ nedespărțit tovarăș și amic al nostru; oile sunt pentru ciobanĭ avere, tovarășĭ și prietenĭ sincerĭ fără de carĭ el îșĭ simte pustie viața. In legenda noastră «Vîrful cu dor» e atât de admirabil descrisă dragostea ciobanuluĭ față cu oile luĭ. Tabloul nostru represintă o scenă care vorbește de sine.

Cea dintâiŭ lecțiune—să câștigĭ parale bune! Bătrânul Șmul dă lecțiĭ de aritmetică și de bună purtare miculuĭ Iţ̦ig. Când e vorba de bună purtare, Șmul învață pe Iţ̦ig chițibușurĭ cum trebue «una d'a nostbrî «se înșele maĭ cinstit. La aritmetică dialogul o fi mergênd cam așa: *Șmul*: Spune, Iţ̦ig, cât face doĭ cu treĭ? *Iţ̦ig*: Ce-mĭ daĭ, dacă spun? *Șmul*: Iţ̦ĭ daŭ zece banĭ. *Iţ̦ig*: Doĭ cu treĭ fac șapte. *Șmul*: Biste a ganef! Doĭ cu treĭ fac cincĭ! *Iţ̦ig*: Știam eŭ cât face; am dis șapte ca să am de unde să las: daca diceam cincĭ, tu mĕ scoboraĭ la treĭ!

Fericire pierdută.—Câtă poesie în tabloul acesta! Ce vorbe pot să explice durerea din inima tinereĭ fete, a căreĭ logodnic a perit pe mare! Ea nu plânge; durerea eĭ e mută ca toate durerile marĭ.

In flagrant delict. In N-rul 1 al *Vetreĭ* am dat cititorilor noștri un tabloŭ «Când pisica nu-ĭ acasă», în care pictorul ne zugrăvea un prânz al slugilor, carĭ rămaseră singurĭ acasă, după ce stăpânii plecaseră la băĭ. Tabloul din N-rul acesta «In flagrant delict» este continuarea aceluĭ tabloŭ. Slugile aŭ continuat cu prânzurile lor, dar într'o di—iată stăpâniĭ. Pe când era cheful maĭ în toiul săŭ, ușa se deschise, și acum tabloŭ! Mirarea stăpânilor, și spaima slugilor! Doamna caseĭ țipă în prag de uimire și de groază, stăpânul sever se uită la luxorioasa masă și par'că nu-ĭ vine să creadă. Rîndașul, care tocmaĭ turna șampanie prin pahare, rămâne cu gura căscată, cameriera s'a pitit jos după spatele lacheuluĭ care în acele momente declara amor uneĭ servitoare. Toate femeile sunt cuprinse de spaimă și de uimire, și caută să se ascundă cum pot ca să nu dea ochĭ cu stăpâna. Una, care aduce cafelele, de surprinsă scapă jos tava cu cestile de cafea—toțĭ sunt uluiți în acest moment. Cititoriĭ noștrĭ pot să confrunteze tabloul din N-rul acesta cu cel din N-rul 1—sunt de acelaș pictor—ca să vadă obrăznicia slugilor, când sunt singurĭ acasă, și uluiala lor când sunt prinșĭ în flagrant.

Cântecul inimiĭ.—Fata, perdută și dusă pe gândurĭ, ascultă dulcele cântec ale mandolineĭ, a căreĭ coarde cu măestrie le bate flăcăul. O scenă care n'are trebuință de multă explicare.

Evlavie.—O scenă din biserică. Tata cu fiica-sa ascultă mângîetoarele și înălțătoarele cuvinte ale sfinteĭ liturghiĭ.

O caravană în Turcia.—Caravanele turcești sunt interesante, pentru străiniĭ din țările maĭ civilisate ale Europeĭ, prin originalitatea lor. Turciĭ, prin Coranul lor, sunt îndatorați să facă pe fiecare an un pelerinagiu la un anumit loc sfânt. Măcar o dată în viață fie-care Turc e dator să facă o călătorie la Mecca, cel maĭ sfânt loc pentru Turcĭ. Când fac pelerinagiĭ, Turciĭ pleacă de-acasă cu «cățel cu purcel» cum dice vorba Românuluĭ. In tabloul nostru sunt Albanezĭ musulmanĭ; aceștia fac mare negoț, maĭ ales în piața Saloniculuĭ. Caravana din tabloŭ nu represintă un pelerinagiŭ la loc sfânt, ci un convoiŭ de negustorĭ carĭ aŭ plecat cu mărfurĭ. Eĭ se odihnesc la un han, unde află umbră și maĭ ales apă, să'și adape caiĭ.

In criptă,—O scenă, care e descrisă în felurite chipurĭ romantice în feluritele legende. Păzitorul cripteĭ s'a înțeles cu un «cavaler de industrie» să intre noaptea în cripta unde dormea de vecĭ o tînără princesă, cu gândul s'o jefuiască de pietrele prețioase, de inelele și cerceiĭ cu care a fost pusă în sicriŭ. Eĭ aŭ jefuit-o; sacrilegiul însă cere răsbunare: moarta se scoală din sicriŭ, inundată de raze, și stă în fața păcatoșilor, carĭ de uimire și de spaimă staŭ fără de glas. Cavalerul a căduț jos de spaimă; păzitorul cripteĭ, cu laterna în mână, rămâne înmărmurit în fața nălucei.

GHICITORI

I

Ghicitoare sintactică de **G. Scorțescu**

Formaŭ ar un diplomat viițeazul și stat era singur **toțĭ** *bun,* **care** *cel mare Românii pe avut fi de general* **dăca** *Ștefan Mihăĭ.*

Cuvintele aceste puse în cuvenitul șir formează o frasă care cuprinde un mare adevăr istoric. Frasa e compusă din patru propositiunĭ despărțite prin virgulă; cuvintele, carĭ încep propositiunile sunt cele 4 subliniate.

II

A, a, a, ba, co, co, cru, e, e, e, ge, gla, i, le, lu, los, mar man, mod, mir, na, nel, nun, o, rob, roc, re, tell, vru.

Din aceste 29 de silabe să se formeze 15 cuvinte cari să însemneze:

1. Nume de femeie.
2. Nume de bărbat.
3. O căpetenie.
4. Mărime.
5. Nume de femeie.
6. Un pictor român.
7. Un împărat roman.
8. Numirea unor domnitorĭ.
9. Un palat.
10. Un stil în arhitectură.
11. Nume de femee.
12. O persoană istorico-legendară.
13. Un nefericit.
14. Un adjectiv.
15. Un martor la o ceremonie.

Inițialele acestor cuvinte, precum și literele finale, cetite de jos în sus, daŭ numele a douĭ domnĭ Românĭ.

Cine dintre *abonațiĭ noștriĭ* va trimite deslegarea acesteĭ ghicitorĭ până la 25 August a. c., va lua parte prin tragere la sorțĭ la câștigul uneĭ cărțĭ literare.

Deslegarea ghicitoriĭ literare din No. 15 al „Vetreĭ“: Nicolae Bălcescu.

Premiul la câștigat d-șoara Virginia Cheţ̦ianu.